

PERHEVALMENNUKSEN ASIANTUNTIJOIDEN KOKEMUKSIA JA KEHITTÄMISHAASTEITA MONIASIANTUNTIJAISESTA PERHEVALMENNUSTOIMINNASTA

Mira Pentinmäki

Opinnäytetyö
Marraskuu 2009

Sosiaaliala
Hyvinvointiyksikkö

Tekijä(t) PENTINMÄKI, Mira	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 16.11.2009
	Sivumäärä 72	Julkaisun kieli suomi
	Luottamuksellisuus () saakka	Verkojulkaisulupa myönnetty (X)
Työn nimi PERHEVALMENNUSKSEN ASiantuntijoiden Kokemuksia ja Kehittämishaasteita Moniasiantuntijaisesta Perhevalmennustoiminnasta		
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) KATAJAVUORI-VARTIAINEN, Marjut		
Toimeksiantaja(t) Jyväskylän seudun Perhe – hanke, Korpela Tuula		
Tiivistelmä Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää miten moniasiantuntijainen perhevalmennus toimisi niin, että siitä olisi mahdollisimman suuri hyöty kaikille osapuolille. Kyselyllä tiedusteltiin Tikkakoskella vuoden 2008 alusta toimineessa perhevalmennusryhmässä mukana olleiden ammattilaisten ja asiantuntijoiden näkemyksiä ja kokemuksia toiminnasta. Aihe opinnäytetyöhön on saatu Jyväskylän seudun Perhe – hankkeesta työskennelleeltä terveydenhoitaja Tuula Korpelta. Kyselyllä haluttiin selvittää millaisia ajatuksia moniasiantuntijaisessa perhevalmennustoiminnassa mukanaolo toimijoissa herättää, mitä mukanaolo on heiltä vaatinut ja mitä puolestaan antanut sekä millaisena toimijat kokevat työryhmän ilmapiirin. Lisäksi vastaajilta tiedusteltiin monitoimijaisen perhevalmennuksen kannalta heidän tärkeinä pitämiään asioita sekä mahdollisia kehittämis- ja muutosehdotuksia nykyiseen perhevalmennusmalliin. Aineisto kerättiin kesällä 2009 lähettämällä postitse kyselylomakkeet toiminnassa mukana olleelle seitsemälle toimijalle. Vastattuja lomakkeita palautui uusintakyselyn jälkeen neljä. Tuloksista käy ilmi, että monitoimijaisuuden tunne jäi työryhmässä hieman puutteelliseksi. Toiminnalta olisi kaivattu enemmän yhteistyötä, esimerkiksi enemmän yhteistä aikaa suunnitteluun ja toiminnan arviointiin. Toiminnassa mukanaolo oli vaatinut paljon aikaa sekä henkilökohtaisia suunnittelua, mutta toisaalta toimijat olivat pääsääntöisesti kokeneet myös saaneensa tukea omaan työhönsä muilta toimijoilta ja asiakkailta. Työryhmän yhteishenkeä pidettiin hyvänä, mutta epäiltiin joidenkin osallistujien innostuneisuuden ja motivoituneisuuden olleen laimeaa. Toiminnan kannalta tärkeäksi koettiin myös riittävän moniammatillinen ja sopivan kokoinen työtiimi. Nyt koossa olleeseen työtiimiin oltiin tyytyväisiä, eikä siihen välttämättä kaivattu lisää osallistujia. Ryhmän mahdollista täydentämistä päivähoiton edustajalla kuitenkin pidettiin hyvänä kehittämisideana. Kehittämisideat koskivat lisäksi muun muassa asiakaslähtöisyyden lisäämistä. Opinnäytetyötä voidaan hyödyntää moniasiantuntijaisen perhevalmennustoiminnan suunnittelussa ja kehittämisessä.		
Avainsanat (asiasanat) perhevalmennus, moniammatillisuus, monitoimijaisuus, moniasiantuntijuus, perheet, vanhemmuus, Jyväskylän seudun Perhe –hanke		
Muut tiedot		

Author(s) PENTINMÄKI, Mira	Type of publication Bachelor´s Thesis	Date 16112009
	Pages 72	Language Finnish
	Confidential ☐ Until	Permission for web publication ☒
Title FAMILY COUNSELING EXPERTS EXPERIENCES AND DEVELOPMENT CHALLENGES ABOUT THE MULTI-PROFESSIONAL FAMILY COUNSELING		
Degree Programme Degree Programme in Social Services		
Tutor(s) KATAJAVUORI-VARTIAINEN, Marjut		
Assigned by Jyväskylän seudun Perhe project, Korpela Tuula		
Abstract <p>The aim of this Bachelor's Thesis was to examine how multi-professional Family Counseling could offer everybody as big benefit as possible. The survey that was carried out asked about the opinions and experiences of the experts and professionals who worked at a Family Counseling group in Tikkakoski in 2008. The theme for the Bachelor's Thesis was given by Tuula Korpela, a public-health nurse who was working for Jyväskylän seudun Perhe project.</p> <p>The survey investigated what kind of thoughts the experts had about multi-professional Family Counseling and about the atmosphere of the working group. They were also asked what the group membership had required from them and what they had gained from it. In addition, the survey focused on what the experts found important in multi-professional Family Counseling and what kind of ideas they had about developing the activities. The data was collected by using mailed questionnaires during the summer of 2009. The questionnaires were sent to seven people, and finally, after re-questioning four of them returned it.</p> <p>The results showed that the feeling of multi-professional teamwork had been somewhat insufficient. According to the respondents, more cooperation would have been needed, for example, for planning and reviewing the activities. Being part of a multi-professional working group had taken a considerable amount of time and personal planning. On the other hand, cooperation had also given support to most of the participants. The spirit of the working group was considered to have been positive, but some participants' motivation was found weak. One important aspect was that the group was seen to be a sufficiently multi-professional working team with a proper size. However, a member with expertise on Children's Day Care was considered to be a good addition to the group. Developing the customer orientation was found to be a way of improving Family Counseling. This Bachelor's Thesis can be used in planning and developing Family Counseling.</p>		
Keywords Family Counseling, multi-professional, families, parenthood, Jyväskylän seudun Perhe project		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	3
2 MONIAMMATILLISESTA YHTEISTYÖSTÄ MONIASIANTUNTIJUUTEEN	4
2.1 Moniammatillisuus käsitteenä	4
2.2 Moniammatillisen yhteistyön toteutuminen.....	6
2.3 Moniammatillinen toiminta ryhmäilmionä	8
2.4 Moniammatillinen yhteistyö sosiaali- ja terveysalalla.....	10
2.5 Moniasiantuntijuus	11
3 RYHMÄ	11
3.1 Ryhmän kehittyminen	12
3.2 Roolit	13
3.3 Rakenne.....	14
3.4 Ryhmän toiminnan edellytykset	15
4 PERHE	17
4.1 Perheiden monimuotoisuus	17
4.2 Parisuhde	19
4.3 Vanhemmuus	21
4.3.1 Äitiys ja isyys	22
4.3.2 Vauvaperheen arki.....	24
5 VERTAISTUKI	25
5.1 Verkostot ja vertaisryhmät	25
5.2 Vertaistuki vanhemmuudessa.....	26
6 PERHEVALMENNUS	29
6.1 Perhevalmennuksen toteutuminen.....	29
6.2 Perhevalmennustoiminnan kehittyminen.....	30
6.3 Perhevalmennuksen kehittäminen Espoon kaupungissa	32
6.3.1 Pilotti projektin taustaa.....	32
6.3.2 Toiminnan toteuttaminen	32
6.3.3 Asiakkaiden toiveet ja niiden toteutuminen.....	34
6.3.4 Ammattilaisten kokemukset toiminnasta	35
6.3.5 Onnistunut pilotti-kokeilu	36
6.4 Perhevalmennus Jyväskylän seudulla	37
6.4.1 PERHE – hanke	37
6.4.2 Perhevalmennustoiminta Jyväskylän seudulla.....	38
7 KYSELYN TOTEUTTAMINEN	39

7.1 Laadullinen tutkimus.....	39
7.2 Kyselyn kohderyhmä ja tavoitteet	40
7.3 Kysely aineiston keruumenetelmänä	41
7.4 Aineiston keruu.....	44
7.5 Aineiston analyysi.....	46
7.6 Luotettavuus ja eettisyys	47
7.6.1 Luotettavuus	47
7.6.2 Eettisyys.....	49
8 TULOKSET	50
8.1 Moniasiantuntijaisen työryhmän ennako-odotukset ja toiminnan anti	51
8.2 Moniasiantuntijaisen työryhmän ilmapiiri.....	52
8.3 Ajan merkitys moniasiantuntijaisessa työryhmässä	53
8.4 Moniasiantuntijaisen työryhmän rakenne.....	54
8.5 Moniasiantuntijaisen työryhmän muutos- ja kehitysideoita moniasiantuntijaiseen perhevalmennustoimintaan.....	55
9 POHDINTA	56
9.1 Tulosten tarkastelua ja johtopäätöksiä.....	56
9.2 Opinnäytetyöni oppimisprosessina	62
10 LOPUKSI	63
LÄHTEET	65
LIITTEET	69
Liite 1. Kyselylomake.....	69
Liite 2. Saatekirje.....	72

1 JOHDANTO

Opinnäytetyössäni tarkastelen uudenlaista monitoimijaista / moniammatillista perhevalmennustoimintaa Jyväskylän seudulla keskittyen Tikkakoskella vuodesta 2008 toimineeseen perhevalmennusryhmään. Uusi perhevalmennusmalli on kehitelty Jyväskylän Seudun Perhe – hankkeen toimesta, ja perhevalmennustoiminta olisi tarkoitus saada vakinaistettua kaupunkiin. Perhevalmennus on yleensä ryhmämuotoista toimintaa, joka on suunnattu ensimmäistä lastaan odottaville perheille. Perhevalmennuksella on tärkeä rooli uusien perheiden tukemisessa, tiedon jakamisessa sekä verkostojen luomisessa.

Aiheeni opinnäytetyölleni sain loppuvuodesta 2007 jyvaskylän Seudun Perhe –hankkeelta, josta työtäni ohjaamaan ryhtyi perhevalmennusryhmän toteuttamisessa mukana oleva terveydenhoitaja Tuula Korpela.

Vuoden 2008 alussa suunnittelimme yhdessä terveydenhoitaja Korpelan kanssa työni tarkoitusta ja toteuttamista. Alussa oli vielä epäselvää, mihin Jyväskylän seudulla toimivaan perhevalmennusryhmään työssäni keskittyisin, vai vertailisinko mahdollisesti kahden eri ryhmän toimintaa. Jonkin aikaa työn toteuttamista pohdittuamme päädyimme valitsemaan kyselyni kohteeksi Tikkakoskella toimivan perhevalmennusryhmän, joka aloitti monitoimijaisen toimintansa vuoden 2008 alussa. Tutkimuksessa on keskitytty kysymään toiminnassa mukana olevien asiantuntijoiden ja ammattilaisten näkemyksiä ja kokemuksia. Kyseisen ryhmän toiminnassa oli mukana kaksi terveydenhoitajaa, suuhygienisti, seurakunnan lapsityön ohjaaja, imetystukihenkilö sekä kaksi vapaaehtoista MLL:n toimijaa.

Opinnäytetyöni tarkoituksena on pyrkiä saamaan selville miten monitoimijainen yhteistyö perhevalmennuksessa toimisi niin, että siitä olisi mahdollisimman suuri hyöty kaikille toiminnassa mukana oleville osapuolille. Olisi tärkeää että monitoimijainen yhteistyö tuntuisi jokaisesta toimintaan osallistuvasta tärkeältä ja voimavaroja antavalta työskentelyltä. Opinnäytetyössäni haen vastausta perhevalmennuksen asiantuntijoille ja ammattilaisille esitettyjen kysymysten avulla siihen miten monitoimijainen yhteistyö perhevalmennuksessa saa-

daan toimivaksi ja antoisaksi, kaikkien yhteiseksi voimavaraksi. Tiedonkeruun suoritin postitse lähetettyjen kyselylomakkeiden avulla alkukesän 2009 aikana.

Moniammatillisessa toiminnassa useiden ammattiryhmien edustajat toimivat yhdessä. Kohteena olevassa perhevalmennusryhmässä kaikki mukana olevat toimijat eivät ole ammattilaisia, vaan mukana on myös omien alojensa vapaaehtoisia toimijoita. Siksi monitoimijaisuus käsitteenä vastaa ehkä paremmin koko ryhmän luonnetta. Vieläkin paremmin tätä yhteistä toimintaa voidaan kuvata moniasiantuntijuudella, jossa tieto, osaaminen ja valta jaetaan myös muiden kuin ammattilaisten kesken, ja jokaisella toiminnassa mukana olevalla on myös asiantuntijan rooli. Päädyin työn edetessä moniasiantuntijuus - käsitteeseen puhuttaessa moniammatillisesta / monitoimijaisesta perhevalmennus toiminnasta. Teoriatietoa monitoimijaisuudesta en kyennyt löytämään ja moniasiantuntijuudestakin tietoa oli saatavilla vai niukasti. Sen sijaan käsitelen teoriassani aiheeseen liittyen moniammatillisuutta, joka voidaan laajalti yhdistää moniasiantuntijuuteen.

2 MONIAMMATILISESTA YHTEISTYÖSTÄ MONIASIANTUNTIJUUTEEN

2.1 Moniammatillisuus käsitteenä

Yhteistyökykyä pidetään ihmiskunnan evoluution kannalta hyvin tärkeänä ominaisuutena. Läpi koko kehityshistorian ihmiset ovat yhteisvoimin selviytyneet eteen tulleista ongelmista sekä voittaneet vihollisia. Käsite moniammatillisesta yhteistyöstä ilmestyi asiantuntijoiden ja eri ammattiryhmien yhteistyön kuvauksiin jo 1980 – luvun lopulla vakiintuen Suomeen 1990 – luvulla. (Isoherranen 2008a, 26 & 33.)

Käsitettä moniammatillisesta yhteistyöstä käytetään hyvin monimerkityksisesti ja se on käsitteenä varsin epämääräinen. Sitä käytetään tarkoittaessa monenlaista asiantuntijoiden yhteistyön tapaa. (Isoherranen 2008a, 33.) Käsit-

teellä voidaan määritellä eri ammattiryhmiä edustavien asiantuntijoiden yhteistyötä tai työskentelyä yhdessä (Arponen, Kihlman & Välimäki 2004, 24). Moniammatillisen yhteistyön voidaan sanoa olevan eräänlainen sateenvarjokäsite pitäen sisällään monenlaisia yhteistyömuotoja. Tätä käsitettä voidaan myös tarkastella monesta eri näkökulmasta. Yksinkertaisimmillaan voidaan sanoa että moniammatillisessa yhteistyössä asiantuntijoilla on yhteinen tehtävä tai työ suoritettavanaan, ongelma ratkaistavanaan tai päätös tehtävänä. Tavoitteeseen päästäkseen heidän tulee yhdistää tietonsa ja osaamisensa. (Isoherranen 2008a, 33.) Yleistäen voidaan sanoa että moniammatillinen tiimi on ryhmä erilaisen koulutuksen saaneita, eri tahojen palkkaamia ammattilaisia, jotka tapaavat säännöllisesti tehtävänä koordinoita työtään palvelujen tarjoajina yhdelle tai useammalle tietyn alueen asiakkaalle (Övretveit 1995, 29).

Isoherrasen mukaan moniammatillisuus tuo yhteistyöhön useita eri tiedon ja osaamisen näkökulmia, joita kokonaisuuden muodostamiseen edellytetään. Jokaisen äänen täytyisi tulla kuulluksi ja kaikesta saadusta tiedosta ja eri näkökulmista pitää rakentaa yhteinen käsitys. Tällöin yhteistyössä keskeiseksi seikaksi nousee se, miten kaikki tarpeellinen tieto ja osaaminen onnistutaan kokoamaan yhteen ja prosessoimaan. Moniammatillisessa yhteistyössä tulisi luoda mahdollisuuksia tarpeellisen tiedon koonnille, prosessoinnille ja yhteisen tavoitteen rakentamiselle. Ammattilaisten toiminta usein vastaa paremmin asiakkaan tarpeisiin, mikäli asiantuntijoilla on toiminnassaan yhteinen merkitys sen sijaan että he työskentelisivät rinnakkain, jokainen mahdollisesti eri tavoittein. (Isoherranen 2008a, 33 – 34 & 41.)

Ryhmätoiminta tarjoaa hyvän mahdollisuuden yhteistyöhön eri alojen ammattilaisten kesken. Esimerkiksi työparin kanssa työskentely antaa toimijoille erinomaisen mahdollisuuden tutustua toiseen ammattiryhmään sekä samalla vahvistaa omaa ammatillisuuttaan. (Järvinen ym. 2007, 166.) Moniammatilliset tiimit voidaan lajitella kolmeen eri pääryhmään; viralliset tiimit, yhteistyöverkostot ja asiakastiimit. Eri pääryhmät eroavat toisistaan integraation, jäsenyyden, prosessien, kollektiivisen vastuun määrän sekä johtajuuden osalta. Virallisissa tiimeissä on vakiintunut kokoonpano ja ne ovat osa tiettyä organisaatiota. Asiakastiimeissä asiantuntijat jakavat informaatiota keskenään työskennellessään saman asiakkaan kanssa yhtä aikaa. Yhteistyöverkosto puolestaan

on melko löyhä, asiakkaalle yhtä aikaa palveluja tuottavista henkilöistä koostuva yhteenliittymä. Yhteistyöverkoston asiantuntijoilla ei välttämättä ole virallisesti sovittuja toimintaperiaatteita, mutta he pyrkivät joustavaan yhteistyöhön asiakkaan tarpeista lähtien. (Isoherranen 2008b, 136 – 137.)

2.2 Moniammatillisen yhteistyön toteutuminen

Moniammatillisen yhteistyön ja tarvittavan tietämyksen kokoamisen onnistumisessa oleellista näyttää olevan osallistujien hyvät vuorovaikutustaidot, kyky taitavaan keskusteluun ja dialogiin. Sosiaaliset taidot merkitsevät paljon. Koottaessa tietoa täytyy tunnistaa kaikkien asiantuntijoiden erityistieto, erityisosaaminen ja asiantuntijuus. Työskenneltäessä moniammatillisesti täytyy jokaisen toisaalta tuoda esiin omaa erityisosaamistaan ja asiantuntijuuttaan, mutta toisaalta taas tulee kyetä edistämään ryhmän yhteistä osaamista. Myös yhteisen kielen löytäminen toimijoiden kesken on tärkeää, sillä käsitteet saattavat olla erilaisia tiedon eri alueilla ja niiden arvotus saattaa olla erilainen. (Isoherranen 2008a, 34 – 36 & 41 - 42.)

Toimiminen moniammatillisessa yhteistyössä vaatii myös yhteisymmärrystä roolien määrittelyssä, usein tarvitaankin asiantuntijoiden roolien uudelleen määrittelemistä. Roolien määrittely yhdessä poistaa päällekkäistä työskentelyä ja vähentää tavoitteiden ristiriitaisuutta lisäten näin tehokkuutta. Moniammatillisessa yhteistyössä korostuvia käytännön näkökulmia ovat mm. asiakaslähtöisyys, tiedon ja sen eri näkökulmien koonti yhteen, vuorovaikutus, roolien rajojen muutokset sekä verkostojen huomioiminen. (Isoherranen 2008a, 34 – 36.)

Jotta voitaisiin aikaansaada toimivaa moniammatillista yhteistyötä, täytyy kyetä tunnistamaan nykyinen vuorovaikutuskulttuuri ja pyrkiä tietoisesti sellaiseen vuorovaikutukseen, jossa tiedon ja eri näkökulmien yhteen saattaminen mahdollistuu, tapahtuipa työskentely tiimeissä tai muulla tavoin organisoituna. Tällaisella vuorovaikutustietoisella yhteistyöllä tarkoitetaan uudenlaista yhteistoiminnan merkityksen ymmärtämistä ja toimimista siten että tiedon koonti ja

prosessointi onnistuu. Yhteistyössä vuorovaikutussuhteiden merkitys korostuu entisestään. Sopivan yhteistyömallin löytäminen kuhunkin ympäristöön ja sen mahdollistama tiedon käsittely yhdessä on ydinasia moniammatillisessa yhteistyössä. (Isoherranen 2008a, 36.)

Moniammatillinen yhteistyö tiimeissä ei suju itsekseen. Yhteistyömenetelmien hallitsemisen lisäksi moniammatillinen yhteistyö edellyttää lisäksi motivaatiota kehittämiseen, ammattitaitoa sekä tietoa. Lisäksi täytyy löytyä tarpeeksi aikaa, harjoitusta ja tukea esimiestahoilta, jotta olisi mahdollisuus toteuttaa yhteistyötä. Yhteistyötä edistäviä tekijöitä ovat myös muun muassa yhteisistä tavoitteista sopiminen ja toisen työn riittävä tuntemus. Moniammatillinen työskentely edellyttää uusia ratkaisuja ja toimintatapoja monella eri tasolla, sekä hallinnossa että arjen toiminnassa. (Isoherranen 2008a, 47; Lastenneuvola lapsiperheiden tukena 2004, 29.) Moniammatillisen yhteistyön kehittämisessä on pitkälti kyse ihmisten asenteista ja tahdosta uudistaa toimintaa. Jatkuva kehittäminen edellyttää kykyä asioiden tarkasteluun laajasti sekä herkkyyttä epäillä omaa näkemystään. (Nurminen 2008, 183.)

Isoherranen kuvailee moniammatillisen yhteistyön olevan laatutyötä. Yhden asiantuntijan tiedot ja taidot yksistään eivät riitä antamaan laadukasta tulosta kuin vain hyvin rajatuissa tilanteissa. Moniammatillisessa toiminnassa jokainen mukana oleva ammattiryhmä tuo mukanaan toimintaan omasta koulutuksestaan saamansa tiedon ja osaamisen. Lisäksi henkilöiden erilaiset persoonallisuudet, epäviralliset roolit tuovat oman lisänsä vuorovaikutukseen. Yhteistyössä mukana olevien jäsenten on osattava toimia yhteistyössä kaikkien hyväksi. Ryhmän toiminnan tulos on kaikkien ryhmän jäsenten osaamisen summa. Asiakastyön laadun lisäämisen ohella tiimissä työskentely tukee ammattilaisen tunnetta siitä, että hän osaa työnsä ja on arvostettu ryhmän jäsen. (Isoherranen 2005, 151 – 153.)

2.3 Moniammatillinen toiminta ryhmäilmiönä

Etenkin pyrittäessä kehittämään ja muuttamaan työryhmien toimintaa, on eduksi tuntea ryhmän toiminnassa vaikuttavia lainalaisuuksia. Kun ymmärtää mitä ryhmän sisäisessä vuorovaikutuksessa on meneillään, voi auttaa ryhmää toimimaan entistä tehokkaammin tavoitteensa mukaisesti. Ymmärrys tilanteessa vaikuttavista ryhmäilmiöistä usein helpottaa ryhmän kehittymistä eteenpäin. (Isoherranen 2008b, 84 & 89.)

Ryhmässä vallitsee aina hyvin monia erilaisia rooleja. Henkilöillä on esimerkiksi virallisia, asiantuntijuuden kautta muodostuneita rooleja sekä persoonallisuuden piirteistä, tavoista ja käyttäytymisestä syntyneitä epävirallisia rooleja. Kaikki roolit eivät välttämättä ole ryhmässä samalla tavoin arvostettuja. Ryhmän yhteistyö toimii hyvin, kun roolit ovat tarpeeksi selkeät ja yhteensopivat. Tämä painottuu varsinkin kun kyseessä on moniammatillinen työryhmä. Moniammatilliseen yhteistyöhön liittyvät myös keskustelut roolinmäärittämisestä ja tiimin sisällä tapahtuvista aikaisempien roolirajojen ylityksistä. Yhteistyötä kehitettäessä ensisijaisen tärkeää onkin roolien ymmärrys. (Isoherranen 2008b, 94 – 95.)

Moniammatillinen työryhmä on hyvin mielenkiintoinen tarkasteltaessa sitä sosiaalisen vallan eri muotojen näkökulmasta. Sosiaalinen valta nähdään yleensä viitenä eri muotona, jotka ovat laillistettu valta, palkitsemisvalta, rankaisuvalta, asiantuntemusvalta sekä mallin valta. Kaikkien sosiaalisen vallan muotojen vaikuttaessa ryhmässä, on jäsenten hyvin haastavaa koettaa päästä tasavertaiseen keskusteluun ja tehokkaaseen yhteistyöhön keskenään. Tutkimuksissa on havaittu, että korkeammassa asemassa olevat henkilöt esiintyvät ryhmässä varmemmin ja myös puhuvat enemmän. Ryhmän keskustelun ohjaajan haasteellisena tehtävänä on saada asiantuntijoiden osaaminen ja halu osoittaa osaamistaan suunnattua oikealla tavalla toimintaan, ei valtataisteluun. (Isoherranen 2008b, 89 – 91.)

Toimiakseen moniammatillisessa ryhmässä täytyy vallita tasavertainen ja arvostava ilmapiiri. Jokaisella tulee olla merkittävä rooli ryhmässä, lisäksi jokaisen tulee kokea voivansa vaikuttaa, tulla kuunnelluksi ja arvostetuksi. Kuiten-

kin erittäin tärkeää on että ryhmällä on olemassa selkeä johtaja. Se että ryhmällä on johtaja, auttaa eri ammattiryhmiä toimimaan yhteisen päämäärän hyväksi. Usein ilman virallista tai epävirallista johtajaa toimivassa ryhmässä alkaa ennen pitkää ilmetä esimerkiksi ristiriitoja sekä kilpailutilanteita. (Övretveit 1995, 182 – 183.)

Isoherranen painottaa ryhmän hyvän toimivuuden kannalta koheesiolla eli ryhmän kiinteydellä olevan suuri merkitys. Koheesio merkitsee ryhmän jäsenten keskinäistä riippuvuutta ja yhteenkuuluvuutta. Ryhmän koheesiota lisääviä seikkoja ovat esimerkiksi myönteiset sosiaaliset suhteet sekä ryhmän jäsenten keskinäinen luottamus. Ryhmän vahva koheesio auttaa tavoitteen saavuttamisessa ja yhteisten tavoitteiden saavuttaminen taas puolestaan lisää ryhmän kiinteyttä. Kiinteä ryhmä on tavallisesti positiivinen asia, koska silloin ryhmä työskentelee paremmin ryhmänä. Äärimmilleen vietyä ryhmän kiinteys kuitenkin voi haitata päätöksentekoa. Ryhmäajattelu saattaa joissain tapauksissa estää kyseessä olevan asian monipuolisen tarkastelun, kun kukaan ei halua olla eri mieltä ryhmän kanssa. (Isoherranen 2008b, 98.)

Kun ryhmä toimii työskennellen pitkään tiettyjen tavoitteiden eteen, käy se läpi monia kehitysvaiheita. Ryhmän kehitys saattaa saavuttaa tietyn pisteen ja taantua taas uudelleen, tai ryhmä saattaa jopa hajota kokonaan. Hyvin pienikin tapahtuma, kuten esimerkiksi yhden ryhmän jäsenen vaihtuminen, saattaa aiheuttaa ryhmässä huomattavaa taantumaa. Ryhmän kehitys etenee vaiheittain. Ryhmien tilanteet muuttuvat jatkuvasti, ja ne käyvät läpi samoja kehitysvaiheita kerta toisensa jälkeen. Yleisin kuvaus ryhmien kehitysprosessista on Tuckmannin jako muotoutumis-, kuohumis-, normittamis- sekä toimintavaiheeseen. Näihin vaiheisiin saatetaan lisätä myös lopettamisvaihe, mikäli ryhmä on kestoaltaan melko lyhytaikainen. Jokainen ryhmä kehittyy ja käy eri kehitysvaiheita läpi omaan tahtiinsa. (Isoherranen 2008b, 106 – 108.)

2.4 Moniammatillinen yhteistyö sosiaali- ja terveysalalla

Isoherranen kertoo teoksessaan miten moniammatillista yhteistyötä määritellään sosiaali- ja terveysalalla useilla eri tavoilla. Payne (2000) ajattelee moniammatillisen, monitoimijaisen ja monitieteisen työn tarkoittavan sitä, että useat ammattiryhmät sopeuttavat roolejaan ottaen huomioon toiset vuorovaikutussuhteessa olevat ammattiryhmät. Samalla eri ammattiryhmät sopeuttavat tietojaan ja taitopohjiaan sekä toimijavastuitaan. Övretveitin (1995) mukaan taas avohuollon moniammatillisen tiimin muodostaa pieni ihmisryhmä, jonka jäsenet tavallisesti edustavat eri ammattiryhmiä tai organisaatioita. Nämä henkilöt ovat yhteydessä toisiinsa tavoitteenaan saavuttaa yhteinen päämäärä asiakkaan tarpeisiin vastaamisesta. Laaksonen-Heikkilä (1997) määritelmän mukaan moniammatillisessa yhteistyössä päätöksien teko, tehtävien suorittaminen ja vastuu on jaettu jokaiselle työryhmän jäsenistä. Jokainen työryhmän jäsen ja asiakas on vastuullinen tuomaan esiin asiantuntijuutensa, jotta tavoitteet saavutettaisiin. Lochardt-Wood (2000) puolestaan kertoo moniammatillisen yhteistyön olevan prosessi, jossa vähintään kaksi ammattilaista kokoontuu käsitelläkseen yhteistä ongelmaa. Toiminnassa keskitytään suunnitelmallisesti asiakkaan tarpeisiin ja kukin ammattilainen on valmis jakamaan tietonsa muiden kesken ja kunnioittamaan muiden mielipiteitä. Kenny (2002) määrittelee moniammatillisen yhteistyön toiminnaksi, jossa eri ammattiryhmien taitotieto yhdistyy laaja-alaiseksi ja kokonaisvaltaiseksi tiedoksi. Tällöin toiminnassa korostuu ammattiryhmien sitoutuminen yhteistyöhön sekä valmius työskennellä ylittäen tavanomaisia organisaatorajoja, tavoitteenaan asiakkaan paras mahdollinen hyöty. (Isoherranen 2008a, 45 – 46.)

Sosiaali- ja terveysalalla moniammatillista yhteistyötä voidaan kuvailla asiakaslähtöisenä työskentelytapana, jossa pyritään huomioimaan asiakkaan elämä kokonaisuutena. Eri asiantuntijoiden tietämys ja taidot kootaan yhteisessä tiedon käsittelyssä asiakaslähtöisesti yhteen. Vuorovaikutusprosessin avulla muodostetaan tapauskohtainen yhteinen tavoite ja pyritään rakentamaan yhteinen käsitys asiakkaan tilanteesta, tarpeellisista toimenpiteistä tai ongelman ratkaisusta. Tässä keskusteluprosessissa saattaa olla mukana myös asiakas, ja jokainen läsnäolija voi vaikuttaa keskusteluun ja päätöksen tekoon. (Isoherranen 2008a, 34.)

2.5 Moniasiantuntijuus

Kun asiantuntijan rooli, tieto, valta ja osaaminen annetaan myös muille kuin varsinaisille ammattilaisille, kuten esimerkiksi asiakkaille tai tukihenkilöille, on kyse pikemminkin moniasiantuntijuudesta kuin moniammatillisuudesta. Asiantuntijuuteen katsotaan kuuluvan myös ns. hiljainen tieto sekä elämän eri roolien kautta saatu tietämys ja kokemukset. Edellytyksenä moniasiantuntijuudelle on toimijoiden keskeinen tasavertaisuus, työn suunnitelmallisuus, vastuun määrittely, sitoutuminen avoimeen vuorovaikutukseen, kaikkien osallistujien asiantuntijuuden tunnustaminen sekä johdon tuki ja sitoutuminen yhteistyöhön. Moniasiantuntijuuteen kuuluu oman asiantuntijuuden jakamista sekä vastavuoroista oppimista toisilta asiantuntijoilta. (Martikainen & Suomi 2005, 22.)

Toimiva moniammatillinen yhteistyö voi yhdessä tekemällä muuttua luonnostaan moniasiantuntijaiseksi toiminnaksi. Silloin ammattikuntien rajat alkavat haihtua, ja kaikkien yhteinen liikkumatila kasvaa. Kun ei tarvitse keskittyä korostamaan omaa osaamista, voi työskentely olla avointa ja sallivaa, yhteiseen tavoitteeseen tähtäävää. (Arponen ym. 2004, 46.)

Moniasiantuntijuus on mielestäni hyvä termi kuvaamaan tutkimaani monitoimijaisista perhevalmennustyöryhmää. Kaikki osallistujat eivät ole ammattilaisia vaan mukana on myös vapaaehtoisia toimijoita, joilla kuitenkin on myös asiantuntijan tasavertainen rooli työskentelyssä.

3 RYHMÄ

Psykologisesti ryhmällä tarkoitetaan ihmisjoukkoa, jonka välillä on merkityksellistä vuorovaikutusta. Tämän vuorovaikutuksen ei aina tarvitse olla edes sanallista tai kasvokkain tapahtuvaa, vaan se voi olla esimerkiksi sähköpostin välityksellä tapahtuvaa. Vuorovaikutuksen lisäksi edellytys ryhmän muodostumiselle on myös se, että ryhmän jäsenet ovat tietoisia muista ryhmän jäse-

nistä. Myös ryhmän yhteiset tavoitteet ja rakenne ovat vaatimuksia onnistuneelle ryhmän rakentumiselle. (Pennington 2005, 8 – 9.)

Jokaisella ihmisellä on tarve liittyä toisiin ihmisiin, ja jokainen voi kuulua samanaikaisesti moniin erilaisiin ryhmiin (Rasila & Pitkonen 2009, 5). Ryhmät ovat joko virallisia tai epävirallisia. Viralliset ryhmät ovat jonkun organisaation perustamia ryhmiä, ne suuntautuvat tehtäviin ja ovat yleensä pitkäaikaisia sisältäen virallisen rakenteen. Esimerkiksi työpaikalla perustettu projektin suunnitteluryhmä on virallinen ryhmä. Epäviralliset ryhmät puolestaan kehittyvät ja ovat olemassa jäsentensä henkilökohtaisempien tarpeiden tyydyttämiseksi. Epävirallisen ryhmän jäseniä yhdistää yhteinen kiinnostuksen kohde. Esimerkkinä epävirallisesta ryhmästä on vaikkapa kuntoiluryhmä. (Pennington 2005, 10.)

3.1 Ryhmän kehittyminen

Ryhmän toiminnan vaiheista on olemassa monta erilaista teoriaa. Yhden teorian mukaan ryhmä käy toimintansa aikana läpi viisi kehitysvaihetta. Ryhmän kehitys alkaa muodostumisvaiheesta, jossa jäsenet tutustuvat toisiinsa. Muodostumista seuraa kuohuntavaihe, jolloin yksilöiden erilaisten tavoitteiden sekä ryhmän päämäärien yhteen sovittelu saattaa aiheuttaa ristiriitoja ryhmässä. Normeista sopimisen vaiheessa, ryhmässä on kehittynyt jo jonkin verran yhteenkuuluvuuden tunnetta sekä tunne ryhmäidentiteetistä. Tässä vaiheessa jäsenet ovat tyytyväisiä ryhmäänsä, yhteiset toimintasäännöt on sovittu ja niistä ollaan yksimielisiä. Suoritusvaiheessa ryhmä paneutuu tehtävänsä suorittamiseen. Päätösvaihe, ryhmätoiminnan viimeinen vaihe on tavalinen etenkin tiettyä tehtävää varten kootuissa tiimeissä, jolloin ryhmän toiminta loppuu tehtävän päättyessä. Päätösvaihe voi olla myös seurausta yhden tai useamman jäsenen ryhmästä lähtemisestä, joka johtaa ryhmän hajoamiseen. (Pennington 2005, 72 – 74.)

Jokainen ryhmä käy kehitysvaiheita läpi omaan tahtiinsa, ja saattaa välillä palata myös kehityksessä taaksepäin. Joissain ryhmissä ei välttämättä kyetä

käymään läpi kaikkia eri vaiheita ollenkaan. Olosuhteiden vaihtelu vaikuttaa ryhmän kehitys prosessin kulkuun. Esimerkiksi uusien jäsenten tulo tai vanhojen jäsenten lähteminen ryhmästä aiheuttaa muutoksia ryhmän prosessissa. (Pennington 2005, 72, 93.)

3.2 Roolit

Jokaisesta, sekä epävirallisesta, että virallisesta ryhmästä löytyy erilaisia rooleja, joko määriteltäviä tai määrittelemättömiä. Roolit ensinnäkin tekevät mahdolliseksi työnjaon ryhmän jäsenten kesken, joka mahdollistaa ryhmän tehokkaan toiminnan. Roolit myös saavat aikaan järjestystä sekä tuottavat yksilölle identiteetin tunteen. Erilaiset roolit sekä kuvaavat että määräävät yksilön käyttäytymistä. Samalla henkilöllä voi olla yhtä aikaa useita erilaisia rooleja eri ryhmissä, ja mahdollista on myös että samalla yksilöllä on samassa ryhmässä monta erilaista roolia. (Pennington 2005, 89 – 91.) Roolit voidaan jaotella luonteensa mukaan tehtävä-, tunne- ja valtaroleihin sekä vuorovaikutukseen tai normeihin liittyviin rooleihin (Kaukkila & Lehtonen 2008, 53).

Ryhmässä on olemassa sekä virallisia että epävirallisia rooleja. Viralliset roolit ovat joko ennalta määrättyjä tai yhdessä sovittuja. Esimerkiksi puheenjohtajan ja sihteerin roolit kuuluvat virallisiin rooleihin. Epäviralliset roolit muodostuvat ja kehittyvät ryhmän vuorovaikutuksesta ja ilmenevät ryhmän jäsenen toistuvana käyttäytymisenä. Esimerkiksi vitsailija ja uhrautuja ovat epävirallisia rooleja ryhmässä. (Kaukkila & Lehtonen 2008, 53.)

Ryhmässä esiintyy yleisesti kahta erilaista johtajan roolia. Tehtäväjohtajan rooliin kuuluu varmistaa ryhmän tehtävän edistyminen. Sosioemotionaalisen johtajan taas tulee pitää huolta ryhmän jäsenten välisten hyvien suhteiden jatkumisesta sekä konfliktitilanteiden ratkaisemisesta. Näitä molempia johtajia tarvitaan ryhmässä, ja kummankin roolin tärkeys riippuu tilanteesta sekä toimintaympäristöstä. (Pennington 2005, 90.) Jokaisella ryhmällä on johtaja. Ryhmän toiminnan kannalta on tärkeää, että johtajuus saa tukensa kaikilta ryhmän jäseniltä. (Rasila & Pitkonen 2009, 23.)

Ryhmä tarvitsee toiminnassaan kaikkia rooleja sopivassa suhteessa. Mikään rooli ei yksistään saavuta parasta mahdollista lopputulosta, vaan eri roolit täydentävät toistensa ominaisuuksia. (Rasila & Pitkonen 2009, 41.)

3.3 Rakenne

Ryhmän koko on hyvin huomionarvoinen, vaikkakin usein unohdettu asia tarkasteltaessa ryhmätoimintaa. Tutkimuksissa on havaittu, että kooltaan kolmen ja kahdeksan hengen välillä olevat ryhmät toimivat tavallisesti paremmin tehtävien suorittamisessa kuin suuremmat ryhmät. Suurissa ryhmissä voi ilmetä epäyksilöllistymistä, jolloin yksilöt tuntevat olevansa nimettömiä ja vaikuttavansa lopputulokseen vähemmän. Toisaalta monitahoisissa tehtävissä, esimerkiksi tiedonkeruussa ja faktojen seulomisessa isompi ryhmä voi toimia paremmin, sillä tehtävä voidaan jakaa osiin ja rajata ryhmän jäsenille annettavat tehtävän osat. Ryhmän koko voi vaikuttaa myös päätösten syntymiseen. Päätösten aikaansaaminen on usein suurissa ryhmissä vaikeampaa kuin pienissä ryhmissä. Keskusteluun vaikuttamisen mahdollisuus vähenee, ja samalla muutamien yksilöiden on helpompaa dominoida koko keskustelua, kuin pienemmissä ryhmissä. (Pennington 2005, 79 - 80.)

Ryhmän kiinteys on sen jäseniä yhdistävä voima. Kiinteydellä eli koheesiolla viitataan siihen, miten paljon ryhmän jäsenet tuntevat vetoa toisiaan kohtaan, miten hyväksyvät ja ovat samaa mieltä ryhmän tavoitteista ja asioiden tärkeysjärjestyksestä sekä miten he itse vaikuttavat tavoitteiden saavuttamiseen. Jotta ryhmä pystyisi toimimaan yhdessä, on siinä oltava tietty kiinteyden taso. Ryhmät, joissa on korkea koheesio, toimivat yleensä tehokkaasti tuottaen samalla positiivisia kokemuksia jäsenilleen. Ryhmän koko on yksi yhteenkuuluvuuteen vaikuttava asia, ryhmäkoon kasvaessa mehenki laskee. Samoin käy ryhmäläisten toisia kohtaan tuntemassa pitämisessä. Suuret ryhmät myös usein alkavat helposti hajota pienemmiksi alaryhmiksi. Mitä isompi ryhmä on, sitä enemmän siihen liittyy henkilöiden välisiä suhteita, jotka vaikuttavat osaltaan yhteenkuuluvuuteen ja ryhmän ilmapiiriin. (Pennington 2005, 79 – 80 & 83 - 84.)

Ryhmän toimintaa ohjaavat sovittujen sääntöjen lisäksi ryhmänormit. Ryhmänormeilla tarkoitetaan kirjoittamattomia, pääosin sosiaalisia sääntöjä, joiden mukaisesti ryhmä toimii. Edellytyksenä ryhmän jäsenenä pysymiselle on ryhmänormien noudattaminen ja usein paine normien noudattamiseen onkin hyvin voimakas. Ryhmänormit saattavat vaikuttaa esimerkiksi yksilön työsuoritukseen, asenteisiin, arvoihin ja päätöksentekoon. (Pennington 2005, 85 – 87.)

3.4 Ryhmän toiminnan edellytykset

Hyvin toimivalla ja kehittyvällä ryhmällä tulee olla selkeä tarkoitus olemassaololleen, kaikkien ryhmäläisten täytyy olla tietoisia tavoitteista ja hyväksyä ne. Ryhmällä on myös oltava riittävät resurssit yhteisten tavoitteiden saavuttamiseen. Toimivassa ryhmässä johtajuus on määritelty, kaikki jäsenet tuntevat kuuluvansa ryhmään, ovat keskenään tasavertaisia ja huolehtivat omasta osuudestaan. Ryhmässä tehtävät tulee jakaa tasapuolisesti, ymmärtäen ja kunnioittaen kunkin kykyjä ja ominaisuuksia. Muun muassa toimintatavoista ja päätöksistä on kyettävä sopimaan toimivan vuorovaikutuksen avulla. Erittäin merkittävä seikka ryhmän hyvälle toiminnalle on myös sen avoin, turvallinen, vapautunut sekä motivoitunut ja tavoitteellinen ilmapiiri. Kun ryhmä toimii hyvin, sen jäsenet oppivat toiminnastaan ja kehittävät toimintaansa systemaattisesti. Esimerkiksi ryhmän tavoite ja resurssit ovat usein ulkoa päin määriteltyjä, mutta muiden ryhmän toimintaa edistävien seikkojen hyväksi ryhmä pystyy toimimaan itse. (Rasila & Pitkonen 2009, 11.)

Voidakseen toimia vapaasti ja avoimesti, ryhmän jäsenten täytyy tuntea olonsa ryhmässä turvalliseksi. Turvallinen ilmapiiri edellyttää avoimuutta, luottamusta ja hyväksyntää. Kun tuntee olonsa ryhmässä turvalliseksi, on helppoa esittää ajatuksiaan ja ideoitaan sekä ilmaista tunteitaan. Avoimuus vaatii ehdotonta tiedon jakamista kaikkien kesken, sekä rohkeutta kysyä asioita. Myös oikeus ilmaista itseään ja omia ajatuksiaan kuuluu avoimuuteen ryhmässä. Avoimuus ei kuitenkaan tarkoita asiaan kuulumattomien yksityisasioiden käsit-

telemistä ryhmässä, eikä oikeuta ketään loukkaamaan toista. (Rasila & Pitkonen 2009, 26.)

Yleisin este ryhmäläisten keskinäisen luottamuksen tunteen synnylle on kiire. Ellei toisiin ehdi tutustua kunnolla, ei myöskään luottamusta voida rakentaa. Luottamus syntyy yhdessä toimimalla, luottamalla toisten osaamiseen, kykyihin ja toimintatapoihin. Jos ryhmä jäsenten välillä on jonkinlainen kilpailuasetelma tai ryhmän rakenne muuttuu, vaikuttaa se myös epäedullisesti luottamuksen kehittymiseen. Keskinäisellä avunannolla, sekä avun pyytämisellä että sen tarjoamisella voidaan helpottaa luottamuksellisen ilmapiirin muodostumista. (Rasila & Pitkonen 2009, 26 - 28.)

Niin kuin edellä jo mainittiinkin, tasavertaisuus on yksi tärkeä asia ryhmän toiminnassa. Ryhmän jäsenten välillä tulee vallita tasavertainen vuorovaikutussuhde sekä tasavertainen osallistuminen ryhmän tavoitteiden saavuttamiseen tähtäävään toimintaan on ryhmän päämäärän kannalta hyvin tärkeää. Kaikilla tulee olla yhtäläiset mahdollisuudet tuoda asiansa esille, tulla kuulluksi sekä osallistua päätöksentekoon. Paitsi että jäsenellä tulee olla oikeus osallistua tasavertaisesti, on hänellä samalla myös vastuunsa osallistua toimintaan tietämyksensä ja mielipiteidensä sekä muun panoksensa kautta. Tasavertaisuuteen kuuluu, että jokainen osallistuu tarkoituksenmukaisella tavalla suhteessa asetettuihin tavoitteisiin, jokaisen ei välttämättä tarvitse osallistua juuri saman verran. Erilaisuuden tunnistaminen, sietäminen ja hyväksyminen ovat tasavertaisuuteen liittyen merkittävässä roolissa ryhmätoiminnan toteutumisessa. (Rasila & Pitkonen 2009, 29, 36.)

Ryhmässä toimimiseen tarvitaan hyviä yhteistyötaitoja. Yhteistyötaidot ovat yksi edellytys myös tasavertaisuudelle. Myös hyvällä vuorovaikutuksella, kyvyllä antaa ja vastaanottaa palautetta, on suuri merkitys. Ryhmässä jaettava palaute on sekä positiivista, että myös ns. korjaavaa palautetta. Kaikenlainen positiivinen palaute edistää ryhmän jäsenten yhteen kuuluvuutta, siispä positiivista palautetta on aihetta antaa aina tilaisuuden tullen. Korjaavaa palautetakin on pakko antaa, mutta se olisi hyvä kohdistaa persoonan sijasta tavoitteiden saavuttamiseen vaikuttavaan toimintaan. (Rasila & Pitkonen 2009, 29 - 31.)

Ryhmän toimintaa edesauttaa myös pyrkimys myönteiseen ilmapiiriin. Myönteisyydessä on kyse ajattelu- ja toimintatavoista, joihin jokainen voi omalta osaltaan itse vaikuttaa. Myös kriittistä suhtautumista, virheiden hakemista ja valittamista tarvitaan, mutta pääsääntöisesti olisi ongelmien edessä hyvä keskittyä syyllisten etsimisen sijaan ratkaisuihin. (Rasila & Pitkonen 2009, 32.)

4 PERHE

4.1 Perheiden monimuotoisuus

Perhettä koskevat käsitykset vaihtelevat kulttuureittain. Myös aika on muuttanut perhe-käsityksiä. (Asen 1995, 11.) Perinteisesti perheellä on tarkoitettu ryhmää jonka jäsenet liittyvät toisiinsa joko avo- tai avioliiton, syntymän, adoption tai keinohedelmöityksen kautta. Muista sosiaalisista ryhmistä perheet eroavat siinä, että jäsenten välillä vallitsee tunteenomaiset, sosiaaliset sekä juridiset siteet. Perhe muodostaa psykologisen ja sosiaalisen yksikön, jossa esiintyy useita erilaisia rooleja, kuten puoliset, vanhemmat, lapset, sisarukset ja sukulaiset. (Taskinen 1994, 3.)

Perhe tarjoaa jäsenilleen muihin vuorovaikutussuhteisiin verrattuna merkittävämmän ihmissuhdeympäristön, perhettä kutsutaankin yhteiskunnan perussoluksi. Puhuttaessa perhesuhteista on kysymys kiinnittymisestä ja itsensä toteuttamisesta, sitomisesta ja karkottamisesta, vakaudesta ja muutoksista, etäisyydestä ja läheisyydestä sekä rahasta ja varallisuudesta. Useinkaan perheet eivät asu koko elämänsä yhdessä, vaan ajan mittaan sen rakenteessa tapahtuu muutoksia. Perheen jäseniä saattaa muuttaa muualle tai esimerkiksi kuolla. Kuitenkin tunne siitä, keitä perheeseen kuuluu, säilyy muutostenkin jälkeen. Perheet eivät ikinä ole keskenään samanlaisia, vaan jokaisella perheellä on omat erityispiirteensä ja sääntönsä. (Asen 1995, 14; Mahkonen 1998, 7; Taskinen 1994, 3.)

Perhe ei välttämättä automaattisesti muodostu äidistä, isästä ja sisaruksista. Perheeseen saattaa kuulua isovanhempia, puolisisaruksia, sijaisvanhemmat, yksi vanhempi tai esimerkiksi samaa sukupuolta olevat vanhemmat. Lapsella voi olla samanaikaisesti useampia vanhempia ja perheitä. Se mitä sukupuolta lapsen vanhemmat ovat tai mikä on heidän seksuaalinen suuntautumisensa, ei vaikuta lapsen kehitykseen. (Hyvärinen 2007, 354 – 355.)

Taskinen kertoo YK:n jäsenvaltioissa tunnettavan kolme erilaista perheen päämuotoa: ydinperheet, suurperheet ja uusperheet. Länsimaissa yleisin perhemuoto on ydinperhe, johon kuuluu yksi tai kaksi huoltajaa lapsineen. Nykyisin yksinhuoltajuus on lisääntynyt kaikkialla maailmassa, ja täten yhden huoltajan ydinperheet ovat lisääntyneet. Yksinhuoltajat ovat pääosin naisia, länsimaissa yleisimmin joko eronneita tai tietoisesti lapsen yksin hankkineita. Myös perheet, joissa on adoptiolapsi tai keinohedelmöityksen avulla saatu lapsi, lasketaan ydinperheiksi. Suurperheillä tarkoitetaan laajennettua perhettä, johon kuuluu useampia sukupolvia. Suurperheessä voi asua kaukaisempiakin sukulaisia, mutta suurperheen ei välttämättä tarvitse olla suuri vaan sen voi muodostaa esimerkiksi isovanhempi ja lapsenlapsi. Suurperheet ovat yleisiä Afrikan, Aasian ja Latinalaisen Amerikan maissa. Uusperheiksi katsotaan esimerkiksi uudelleen avo- tai avioliiton solmineet henkilöt, etenkin jos entisestä liitosta on lapsia. Aiemmin uusperheitä muodostivat lesket, mutta nykyään avioerot ovat lisänneet uusperheiden määrää. Myös kommuuneissa perheenomaisesti asuvia ryhmiä voidaan nimittää uusperheiksi. (Taskinen 1994, 3 – 5.)

Väestöliiton vuonna 2005 toteuttamassa perhebarometrissa pyrittiin rikastuttamaan käsityksiä erilaisista perheistä tutkimalla eri ikävaiheissa perheellistyvien nuorten elämäntilanteita. Suomessa yli 30 –vuotiaiden perheellistyminen on viimeisen vuosikymmenen aikana yleistynyt samalla kun nuorten alle 25 –vuotiaiden osuus ensisynnyttäjistä on pienentynyt. Nykyisessä yhteiskunnassamme onkin vallalla nuoruutta ja vapautta ihannoiva kulttuuri, lasten hankkiminen koetaan nuoruuden loppuksi ja aikuisuuden aluksi. Nykyään isäksi tullaan keskimäärin 30 – vuotiaana ja äidiksi 28 – vuotiaana. Ensisynnyttäjien keski-ikä on kohonnut kolmessa vuosikymmenessä 4,5 vuodella. 1970 –luvulla ensimmäistä lasta synnyttiin keskimäärin 22, 9 vuoden iässä, kun

vuonna 2003 ensisynnyttäjää oli keskimäärin 27,9 -vuotias. Verrattuna muuhun Eurooppaan Suomen ensisynnyttäjät ovat keskimäärin samanikäisiä kuin Euroopassa yleensä. (Paajanen 2005,7 - 8.)

Vuoden 2008 lopussa Suomessa oli 1 444 000 perhettä. Edellisvuoteen verrattuna perheiden määrä on kasvanut 6700 perheellä. Yhteensä 76 prosenttia väestöstä kuului perheisiin. Perheistä kaksi kolmasosaa oli avioparien perheitä, avoparien muodostamia perheitä oli 21 prosenttia ja yhden vanhemman perheitä 12 prosenttia. Samaa sukupuolta olevien rekisteröityjen parien perheitä oli 1244. (Tilastokeskus 2009.)

4.2 Parisuhde

Perheestä puhuttaessa on aiheellista puhua myös parisuhteesta, sillä perhe rakentuu sen varaan. Perheiden koossa pysyminen on usein riippuvainen parisuhteesta. (Jallinoja 2000, 85.)

Parisuhde alkaa voimakkaana takertumisena toiseen ihmiseen. Pariskunta on riippuvainen toisistaan ja suhteessa vallitsevat selkeät roolit; aviomies ja –vaimo. Suhteen alkuvaiheessa on hyvin aikaa parisuhteen hoitamiselle ja yhteisen tulevaisuuden haaveilulle. Tähän ajanjaksoon kuuluu puolisoiden irtaantuminen omista lapsuuden kodeistaan ja siten ns. parisidoksen vakiinnuttaminen. (Hämäläinen 1994, 131; Pukkala 2007, 71.)

Paajanen kuvailee parisuhteen alun olevan romanssi, johon kuuluu romanttisen rakkauden aineksia, mutta jossa rakastuminen on saavuttamassa yhä keskeisemmän merkityksen. Rakastuminen on ratkaiseva tekijä aviopuolison valinnassa. Aiemmin parisuhde oli onnistunut mikäli se kesti ja tuotti lapsia. Nykyisin hyvälle parisuhteelle määritellyt vaatimukset ovat muuttuneet. Parisuhteelta edellytetään ennen kaikkea onnellisuutta ja mahdollisuutta itsensä toteuttamiseen. Vuonna 2003 toteutetun parisuhteita käsittelevän perhebarometrin mukaan tärkeinä tekijöinä hyvässä parisuhteessa pidettiin yleisimmin

vahvaa luottamusta puolisoon kaikissa asioissa sekä puolisoitten molemminpuolista kunnioitusta ja arvostusta. (Paajanen 2003, 27.)

Toimiva parisuhde muodostuu ystävydestä, huolenpidosta, molemminpuolisesta kunnioituksesta ja luottamuksesta sekä hellyyden osoituksista. Parisuhteen ei kuulu olla valtataistelu, vaan kahden ihmisen pyrkimys koettaa viettää yhdessä mahdollisimman hyvää elämää. Perheessä vanhempien välinen vuorovaikutussuhde on perheen toimivuuden kannalta olennainen. (Hyvärinen 2007, 358.)

Ensimmäisen lapsen syntymä on paitsi yksi parisuhteen kehitysvaiheista, usein myös ensimmäisen perhekriisin alku. Puolisoiden tulee tottua ensin odotusaikaan ja kasvettava vähitellen vanhemmuuteen. Lapsen tulo perheeseen muuttaa parisuhdetta ratkaisevasti. Perheeseen kuuluukin nyt kahden sijasta kolme ihmistä. Parisuhteesta on muodostunut perhe parisuhteen muuttuessa kolmiosuhteeksi, on syntynyt äidin, isän ja lapsen muodostama yhteisö. Lapsen myötä myös perheen roolit kokevat muutoksen, vaimosta tulee äiti ja miehestä isä. Lapsen tarpeisiin vastaaminen ja lapsen tulon tuomat muutokset parisuhteeseen aiheuttavat usein pelkoa ja epävarmuutta. Lapsi tarvitsee vanhempiansa huomiota, eikä parisuhteen keskinäiselle hoitamiselle jää enää samassa määrin aikaa kuin ennen. Ensimmäisen lapsen syntymän mukanaan tuomat muutokset ovat laadultaan sellaisia ettei menneeseen ole enää paluuta. Parhaimmillaan kuitenkin tuleva perhetilanteen muutos on puolisoita yhdistävä ja iloa tuottava kokemus. (Hämäläinen 1994, 133; Pukkala 2007, 71 – 73.)

Ensimmäistä lastaan odottavat vanhemmat eivät useinkaan ole täysin selvillä siitä miten lapsi todella muuttaa koko elämän ja ajankäyttö tottumukset. Odotusaika tarjoaa tuleville vanhemmille mahdollisuuden valmistautua tulevaan elämänmuutokseen. Odotus on ennen kaikkea aikaa kypsyä henkisesti lapsen vastaanottamiseen. Kaikkeen ei kuitenkaan voi varautua. On luonnollista että lapsen odotus herättää myös huolia ja pelkoja, sillä äidiksi ja isäksi tuleminen tuovat mukanaan hyvin pitkään kestävän vastuun lapsen huolenpidosta. (Meille tulee vauva 2006, 20 – 21.)

4.3 Vanhemmuus

Vanhemmuus voidaan määritellä Hyvärisen mukaan monin eri tavoin. Se voi olla biologista, sosiaalista, juridista tai psykologista. Näistä yksiselitteisin vanhemmuuden muoto on biologinen vanhemmuus, jossa vanhempi on se jonka siittiötä tai munasolua on käytetty lapsen hedelmöittämiseen. Biologisella vanhemmuudella viitataan perinnölliseen suhteeseen. Juridisella vanhemmuudella taas tarkoitetaan oikeudellista vanhemmuutta. Juridiseksi vanhemmaksi voi tulla isyyden tunnustamisen tai adoption välityksellä. Sosiaalinen vanhemmuus on arjen jakamista, lapsen kanssa asumista ja hänen kasvatusvastuuseensa osallistumista. Psykologinen vanhemmuus muodostuu aikuisen ja lapsen välisestä kiintymyssuhteesta. Tämä suhde määräytyy lapsen puolelta; ketä lapsi pitää itselleen tärkeänä aikuisena, kehen hän voi luottaa ja kenellä on arvovaltaa hänen suhteensa. (Hyvärinen 2007, 354.)

Vanhemmuus ei ala automaattisesti lapsen syntymän myötä. Vanhemmuuteen ei voi täysin valmistautua etukäteen, vaan siihen on kasvettava. Lapsen syntyessä perheessä käydään läpi suuri elämänmuutos, jossa roolit, parisuhde ja perheen arki muuttuvat. Vanhemmuus merkitsee vastuuta ja halua sitoutua lapsen kasvattamiseen ja tukemiseen matkalla lapsuudesta aikuisuuteen. (Hyvärinen 2007, 354.)

Vanhemmuus on monimuotoinen vuorovaikutusprosessi, sen muotoutuminen ja kehittyminen alkaa jo omasta varhaislapsuudesta, kauan ennen oman vanhemmuuden alkua. Vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus on molemmin puolista ja molemmilla on mahdollisuus kehittyä siinä. Tämä vuorovaikutussuhde alkaa jo raskausaikana ruumiillisen dialogin muodossa, ja siinä ovat mukana mielikuvat vauvasta, omasta vanhemmuudesta, vauvan äidistä tai isästä sekä itsestä vauvana. (Seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistäminen 2007, 60.)

Vanhemmuus on laaja ja monitasoinen tehtävä, johon sisältyy useita rooleja. Vanhemmuuden arvioimiseen kehitetyssä vanhemmuuden roolikartassa vanhemmuuden roolit ovat huoltaja, rakkauden antaja, elämän opettaja, ihmishuoneosaja sekä rajojen asettaja. Jotkut näistä rooleista voivat olla vahvem-

min kehittyneitä kuin toiset. Jokaisella on käytössään useita eri rooleja, joita voi myös kehittää ja omaksua läpi koko elämän. Keskeisimmät vanhemmuuden roolit kypsyvät vanhemmuuden myötä. Kaikkia vanhemmuuden rooleja ei suinkaan ole valmiina, vaan ne kehittyvät vuorovaikutuksessa lapsen kanssa. Kaikki vanhemmuuden roolit ovat olennaisen tärkeitä korostuen eri tavalla lapsen eri kehitysvaiheissa. (Helminen & Iso-Heiniemi 1999, 13 – 15.)

Vanhemmat vaikuttavat lapsiinsa sekä suorasti että epäsuorasti esimerkiksi opettamiensa taitojen ja antamansa mallin kautta. On vaikea mitata hyvää vanhemmuutta ja kasvatuksen onnistumista. Hyvään vanhemmuuteen kuuluu mm. lapsen perustarpeista, kuten ravinnosta, lämmöstä, turvallisuudesta ja rakkauden osoittamisesta huolehtiminen, sekä lapsen sosiaalistaminen. Hyvänä ominaisuutena kasvattajalle pidetään johdonmukaisuutta. Vanhemmilta saatava tuki ja myönteinen palaute ovat ainutlaatuisen tärkeitä lapsen myönteisen minäkuvan ja itsetunnon rakentumiselle. Vanhemmuus on koko elämän kestävä haasteellinen tehtävä. Jokainen vanhempi saa itse määritellä sen, mikä on riittävän hyvää vanhemmuutta. Itselleen ei pidä olla liian ankara ja vaativa, jokainen vanhempi kasvattaa lapsiaan niillä voimavaroilla, järjellä ja rakkaudella, joita hänellä sillä hetkellä on käytössään. Vanhemmuuden voidaan katsoa olevan onnistunutta kun lapsesta kasvaa itsensä ja historiansa kanssa tasapainossa oleva kehittyvä aikuinen. (Hyvärinen 2007, 355 – 357.)

4.3.1 Äitiys ja isyys

Äidin rooliin siirtymisen prosessi alkaa jo odotusaikana. Ensimmäisen raskauskolmanneksen aikana äiti kokee ristiriitaisia tunteita hyväksymisestä hylkäämiseen. Toisella kolmanneksella valloillaan ovat rakkauden ja hyväksymisen tunteet, ja raskauden viimeisen kolmanneksen aikana äidin päätehtävänä on syntymän antaminen lapselle. Positiivinen minäkuva helpottaa äidin roolin omaksumista sekä vaikuttaa suuresti siihen, miten myönteisesti äiti suhtautuu lapseensa. (Viljamaa 2003, 22.)

Äidillä on erityinen merkitys lapsen elämässä, sillä hän ottaa uuden elämän kehittymään itseensä ja antaa sen itsestään. Raskausaikana nainen käy läpi

sekä kehon kokemuksina että tunteina ja mielikuvina itsessään tapahtuvia muutoksia ja yhteyttä lapseen. Raskauden edetessä nainen luo itselleen uutta äidin identiteettiä, on suhteessa kohdussaan kehittyvään lapseen ja luo mielikuvia tulevasta vauvasta. Synnytettyään lapsen ja tultuaan tälle äidiksi, ei äitiydestä voi enää luopua. Äitiyteen suostuessaan nainen tekee yhden elämänsä kauaskantoisimmista päätöksistä tietämättä välttämättä mihin on suostunut. Naisen kehossa ja psyykessä tapahtuu muutoksia ja lisäksi äiti joutuu lasta rakastaessaan suostumaan huoliin ja kärsimykseen rakkaansa tähden ja tämän puolesta. Äidiksi tullessaan äidille tulee myös uusi vastuu, joka kohdistuu ensisijaisesti vauvan hengissä pysymiseen ja psyykkiseen hyvinvointiin. (Sinkkonen 2001, 81 -83 & 87 – 89.) Viljamaan (2003,22) mukaan on olemassa yleinen uskomus, että useimmilla äideillä on sekä halu että taito toimia parhaalla mahdollisella tavalla lastensa kanssa.

Sinkkonen käsityksen mukaan valmius isäksi tulemiseen riippuu mm. siitä onko mies halunnut isyyttä. Joillakin miehillä isyys on ollut jo kauan elämän suunnitelmana. Isyydellä on monissa kulttuureissa suuri merkitys, mm. edellisen sukupolven perinnön siirtämisessä tuleville sukupolville. Nykyisin isät otetaan jo hyvin mukaan esim. synnytysvalmennukseen ja synnytykseen, ja isä pääsee eläytymään raskauden vaiheisiin ja iloitsemaan sikiön sydänäänistä ja liikkeistä siinä missä äitikin. Odotusaikana mies rakentaa isyyttä suhteessa siihen, mitä on itse isältään saanut. Isän mielikuvissa syntyvä lapsi on osa häntä itseään, ja myös isä luo erilaisia ennakoivia mielikuvia tulevasta lapsestaan. Nykyään isän ja vauvan suhteen ajatellaan kehittyvän itsenäisesti, riippumatta äidistä. Aivan lapsen ensimmäisistä elinpäivistä saakka isällä on omalla tavallaan sävyttynyt suhde lapseensa. Vanhemmuuden alkuaikoina äitiys ja isyys eivät laadullisesti poikkea toisistaan. (Sinkkonen 2003, 264 – 265.)

Viime vuosiin asti lapsen suhdetta äitiin on pidetty ratkaisevampana ihmissuhteena lapsen elämässä. Aiemmin miehen tuli olla ennen kaikkea perheen elättäjä ja täten vapautettuna muusta kuin elatusvastuusta. Naisen tehtävänä oli toimia äitinä. Nykyisin on kuitenkin alettu korostaa isän, äidin ja lapsen monitasoista suhdetta, eli ns. kolmoissuhdetta. Isät osallistuvat yhä enemmän pienen lapsensa hoitamiseen. Isillä on myös havaittu olevan samoja biologisia

valmiuksia pienen lapsen hoitamiseen kuin äideilläkin. Tutkimusten mukaan naisilla ja miehillä näyttää olevan samassa määrin vanhemmuuteen liittyviä tulevaisuuden tavoitteita, kun kyseessä ovat omaa vanhemmuutta koskevat myönteiset käsitykset. Vanhemmuuteen liittyviä pelkoja esiintyy kuitenkin miehillä vähemmän. Tämän eron on arveltu johtuvan siitä, että naiset tavallisesti kantavat suuremman vastuun lapsistaan, tai kyse voi olla myös äitien ja isien välisestä erosta vanhemman tehtäviin suhtautumisessa. (Viljamaa 2003, 20 – 21.)

4.3.2 Vauvaperheen arki

Synnytys ja vanhemmuus ovat täynnä yllätyksellisiä ja ennakoimattomia piirteitä. Vauvaa suunniteltaessa tulevien vanhempien haaveet olivat vaaleanpunaisia tai vaaleansinisiä, mutta arkinen todellisuus on aivan toisenlainen. Usein lapsen tarvitsevuus tulee vanhemmille yllätyksenä. Vauvan tulo perheeseen muuttaa ajankäyttöä väistämättä. Enää vanhemmilla ei ole samassa määrin yhteistä aikaa kuin oli ennen lapsen syntymää. Parisuhde alkaa vaatia tietoista työtä, ja on tärkeää miettiä miten kykenisi edelleen huomioimaan puolisoaan miehenä tai naisena eikä vain isänä tai äitinä. Pikkuvauvan vaatiessa jatkuvaa fyysistä läsnäoloa jäävät aikuisten tarpeet ja hellyyden osoitukset usein taka-alalle. Vanhemmuus luo kasvun ja muutoksen mahdollisuuden ja tuo naiseuteen ja miehuuteen uuden ulottuvuuden. (Parisuhde vihkonen vauvaperheen vanhemmille 2005, 10 & 14; Sinkkonen 2001, 90 -91.)

Vauva tuo tullessaan runsaasti iloa, mutta myös monenlaisia muutoksia. Uudet järjestelyt vaativat sopeutumista ja neuvotteluja kaikilta perheenjäseniltä. Joka tilanteessa on huolehdittava vauvan perustarpeista, ja huomioitava hänen unirytmensä, syöttämisen ja muu hoito. Vauvan hoito vaatii kärsivällisyyttä ja ajankäyttöä on kaiken kaikkiaan harkittava aiempaa tarkemmin. Elämää vauvan kanssa helpottaa huomattavasti mikäli käynnissä ei ole samanaikaisesti muita elämänmuutoksia tai projekteja. Vanhempien tulee voida säästää voimia sekä vauvan hoitoon että omasta itsestä ja parisuhteesta huolehtimiseen. (Meille tulee vauva 2006, 76 - 77.)

Vanhemmuuteen kuluva rooleja tarkasteltaessa korostuvat vauvaikäisen lapsen vanhemmuudessa erityisesti huoltajan, rakkauden antajan sekä ihmishuoneosajan roolit. Vanhemman tulee huolehtia kokonaisvaltaisesti sekä vauvan fyysisestä että psyykkisestä hyvinvoinnista sillä ilman konkreettista huolenpitoa vauva ei selviä hengissä. Pieni vauva ei kykene tiedostamaan omia tarpeitaan vaan ilmaisee itseään itkemällä. Ymmärtääkseen lapsensa tarpeita vanhempi oppii tunnistamaan eri itkuja löytämään niille merkityksen. Lapsi kasvaa vanhempien välisestä suhteesta saaden jo varhain mallia ja kokemuksia ihmisten välisistä suhteista ja erilaisista tunneilmastoista. Edellytyksenä vauvan perusluottamuksen synnylle on, että vauva saa riittävästi kokemuksia tarpeiden tyydyttämisestä, sylissä pitäminen, lohduttaminen ja hellyyden osoittaminen lisäävät vauvan turvallisuuden tunnetta. Vauvan identiteetti puolestaan perustuu kosketukselle ja vastavuoroiselle kommunikoinnille. (Helminen & Iso-Heiniemi 1999, 22.)

Siltalan mukaan riittävän hyvissä olosuhteissa äiti ja vauva, isä ja vauva pysyvät tuottamaan yhdessä yhteisiä onnistumisen kokemuksia. Vanhemman ja vauvan välinen vuorovaikutus on itse itseään vahvistava voimavara. Vanhempana oleminen on raskasta, mutta kyllin terve lapsi kykenee antamaan takaisin niin paljon, että se auttaa kestäämään ja jaksamaan. Jos vauva ei jostain syystä voi antaa riittävästi hyvää palautetta vanhemmilleen, saa se helposti aikaan neuvottomuutta ja hämmennystä. Vuorovaikutuksen epäonnistuessa jatkuvasti ilo, tyydytys ja hyvä olo häviävät. (Siltala 2003, 31.)

5 VERTAISTUKI

5.1 Verkostot ja vertaisryhmät

Ihmisten välisessä yhteydenpidossa ja kanssakäymisessä muodostuu suhdeverkostoja. Verkosto on teoreettinen malli, jonka avulla tarkastellaan ihmissuhteiden kokonaisuuksia sekä vuorovaikutusta. Verkostot ovat vuorovaikutussuhteita, jotka yhdistävät ihmisiä, organisaatioita, kohteita tai tapahtumia.

Henkilön verkostot voivat toimia konkreettisenä avunantajana tai henkisenä tukena. Sosiaaliset verkostot, joita ihmisillä on esimerkiksi perheenjäsentensä, sukulaistensa ja ystäviensä kesken, muodostavat epävirallisen tukiverkoston. Viranomaiset tai muut palveluntarjoajat muodostavat ns. virallisen tukiverkoston, viranomaisverkoston. (Isoherranen 2008a, 37; Jokinen & Malin 2000, 11.)

Vertaistuella tarkoitetaan toisen samanlaisessa elämäntilanteessa elävän, eli vertaisen antamaa sosiaalista tukea. Tämä tuki voi olla järjestetty joko vapaaehtoisesti tai organisoidusti. Sosiaalinen tuki pitää sisällään tietoisuuden siitä, että on olemassa ihmisiä, joilta voi saada emotionaalista, tiedollista ja arviointia sisältävää tukea ja myös käytännön apua. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2007, 166; Lastenneuvola lapsiperheiden tukena 2004, 113.)

Vertaisryhmän muodostavat samassa elämäntilanteessa olevat ihmiset, jotka kokoontuvat yhteen saamaan ja antamaan tukea yhteiseksi koettuihin asioihin. Vertaisryhmässä yhdistävä tekijä saattaa olla mm. ikä, sukupuoli, harrastus tai jokin vamma. Monesti vertaisryhmä toimii identiteetin vahvistajana. Kokemusten vaihtaminen ihmisten kesken voimistaa ja antaa välineitä ongelmien ratkaisuun. Kuitenkin jo pelkkä yhdessäolo vertaisryhmässä saattaa olla elinvoimaa lisäävää. Vertaisryhmissä liikkuva tieto perustuu henkilökohtaiseen kokemukseen ja ryhmän toimii vastavuoroisuuden periaatteella. (Malin 2000, 17 – 18.)

5.2 Vertaistuki vanhemmuudessa

Lapsen syntymä on perheelle uusi tilanne, jonka vuoksi vanhempien on muutettava aiempia toimintatapojaan ja tottumuksiaan. Ryhmässä keskusteleminen on hyvä keino vanhemmille jäsentää lapsen syntymän myötä perhe-elämään tulevia muutoksia. (Euramaa 2001, 21.)

Vanhemmuuden kannalta tärkein vuorovaikutuksellinen taso koostuu perheen virallisista ja epävirallisista turvaa antavista ja suojaavista tai mahdollisesti

selviytymistä vaikeuttavista verkostoista. Parhaimmillaankin vanhemmuus on haavoittuvaa ja epätäydellistä. Vanhemmat tarvitsevat voidakseen hyvin tuekseen ystäviä, sukulaisia, muita vanhempia ym. Vauvan ensimmäisenä elinvuotena hiekkalaatikkokeskustelut ja naapurin kanssa käydyt kahvipöytäkeskustelut saattavat olla parasta mahdollista tukea äidille. Yhteys toisiin vanhempiin, vertaisiin, voi jo odotusaikana, mutta erityisesti lapsen synnyttyä rikastuttaa ja laajentaa kuvaa vanhemmuudesta ja tulevasta vauvasta. (Kalland 2007, 347.)

Äitiysneuvoloiden pienryhmissä toteutettava perhevalmennus sekä lastenneuvoloiden vanhempainryhmät mahdollistavat vertaistuen. Niissä samankaltaisessa tilanteessa olevat vanhemmat tapaavat toisiaan ja voivat samalla oppia toistensa kokemuksista. Monissa tilanteissa ryhmämuotoisella toiminnalla saavutetaan parempia tuloksia, kuin yksilöllisellä ohjauksella. Esimerkiksi lastenneuvoloiden ryhmissä vanhemmilla on mahdollisuus jakaa kokemuksiaan ja saada toisiltaan tietoa ja kaipaamaansa tukea. (Koistinen 2007, 437; Viljamaa 2003, 47.)

Vertaisryhmätoiminnasta on apua etenkin silloin, kun ammatti-ihmisten antama tuki koetaan riittämättömäksi tai sitä ei yksinkertaisesti ole saatavilla halutun muotoisena. Usein vertaisryhmän jäsenet kokevat todella saaneensa ryhmästä jotain sellaista, mitä ei muualta voi saada. Ammattityöntekijä ei ole välttämättä elänyt samassa elämäntilanteessa, joten hänellä ei ehkä ole samaa kokemuseräistä tietoa kuin vertaisilla. (Malin 2000, 17 - 18.) Varsinkin perhe-elämän kriittisinä siirtymäkausina, kuten ennen ja jälkeen syntymän ryhmämenetelmät voivat olla yksilömenetelmiä huomattavasti tehokkaampia (Lastenneuvola lapsiperheiden tukena 2004, 113).

Viljamaa toteaa vertaistuen olevan yksi sosiaalisen tuen muoto emotionaalisen- ja tietotuen sekä käytännön avun rinnalla. Vertaistuessa on kyse lähinnä itsearvioinnin ja itsearvostuksen kannalta tarpeellisesta tiedosta. Esimerkiksi tavatessaan muita vanhempia vanhemmat voivat verrata omia kokemuksiaan ja tuntea olevansa pulmistaan huolimatta hyviä vanhempia. Vanhempi saa vertailutietoa itsearviointinsa tueksi vertailutietoa joka mahdollistaa itsearvostuksen. (Viljamaa 2003, 47.)

Vertaistuen vaikutuksia tutkittaessa on saatu selville, että vanhempien mielestä on erittäin tärkeää saada tavata muita samassa elämäntilanteessa olevia ihmisiä. Monien vanhempien välille on syntynyt ystävyysuhteita ja tapaamiset ovat edesauttaneet verkostojen muodostumista. Uusien, muodostuneiden verkostojen kautta vanhemmat saavat hyvää tietoa ja tukea. Vaikka asiantuntijoilta saatu tieto on hyvää, tuntuu toisilta vanhemmilta saatava tieto olevan yliveraista ja käyttöarvoltaan hyvää. Tällainen tieto avaa uusia näkökulmia, auttaa oman elämäntilanteen jäsentämisessä ja helpottaa käytännön pulmien ratkaisemista. Usein vanhemmista on helpompaa ottaa vastaan tietoa vertaisilta. Kaiken kaikkiaan vertaistuki on todettu hyödylliseksi ja odotetuksi toimintamuodoksi. (Lastenneuvola lapsiperheiden tukena 2004, 113; Viljamaa 2003, 50.)

Useat kotimaiset ja ulkomaiset tutkimukset ovat osoittaneet, että vertaistuesta on ollut kiistatonta hyötyä monille perheille. On huomattu, että vertaisryhmät ovat lisänneet äitien voimavaroja arkisista tilanteista selviämisessä, auttaneet arjen hallinnassa ja tuottaneet mielihyvää ja iloa arkeen. Ryhmässä on mahdollisuus jakaa kokemuksiaan muiden kanssa. Siksi ryhmässä tarjoutuukin erinomainen tilaisuus ennakoida perheen eri vaiheissa kohdalle tulevia muutoksia ja samalla osoittaa niiden tavanomaisuus. Ryhmissä monien arkisten pulmien yleisyys tulee ilmi ja niihin voidaan löytää ratkaisuja, kun asia on uskallettu ottaa puheeksi. (Lastenneuvola lapsiperheiden tukena 2004, 113.)

Koistisen mukaan vertaistuki on keskeinen voimaannuttava tekijä ryhmätilanteissa. Vertaistuki on yksi sosiaalisen tuen osa-alueista. Sosiaalisen tuen puolestaan on todettu vaikuttavan merkittäväällä tavalla molempien vanhempien jaksamiseen ja heidän vanhemmuutensa laatuun. Tuki auttaa vanhempia suhtautumaan entistä luottavaisemmin vanhemmuuteensa ja lastensa hoitoon, ja se voi myös auttaa selviämään stressaavista tilanteista. On havaittu, että vertaistukea saaneiden vanhempien herkkyyks lasten hoidossa on lisääntynyt ja päivittäiset hoitokäytännöt ovat parantuneet saadun tuen ansiosta. (Koistinen 2007, 437.)

6 PERHEVALMENNUS

6.1 Perhevalmennuksen toteutuminen

Viljamaan (2003,38) mukaan perhevalmennuksen tarkoituksena on tukea perheen valmistumista vanhemmuuteen ja synnytyksen onnistumiseen. Perhevalmennus totutetaan joko neuvolakäyntien yhteydessä tai muutaman parin muodostamissa ryhmissä. Perhevalmennus on neuvoloiden vakiintunut työmuoto. Useissa neuvoloissa on käytössä myös vauvavaiheen ryhmäneuvolakäynnit. (Kangaspunta & Värri 2007,483.) Perusterveydenhuollossa perhevalmennuksen koordinoi tavallisesti äitiysneuvolan terveydenhoitaja tai kättilö (Seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistäminen 2007, 61).

Toiminnan tavoitteena on valmentaa tulevia vanhempia lapsen odotukseen, synnytykseen, vauvan hoitoon ja muuttuvaan perhe-elämään. Perhevalmennuksessa vanhemmat saavat tukea lapsen hoito- ja kasvatustehtävää varten, valmennus vahvistaa vanhempien tietoja ja taitoja, joita tarvitaan vauva-arjen sujumiseksi. Perhevalmennus ryhmissä käsiteltäviä asioita ovat mm. parisuhde, vanhemmuus, synnytykseen valmistautuminen, synnytyksestä, lapsivuodeajasta, vauvan hoidosta sekä imetyksestä. Perhevalmennuksessa vanhemmilla on mahdollisuus keskustella muiden lasta odottavien, samassa elämäntilanteessa elävien kanssa, myös tuleville isille tarjoutuu mahdollisuus puhua asioista miesten kesken. (Jyväskylän seudun Perhe-hanke 2008a, 1 & 6.)

Naisen raskauden ja synnytyksen aikaisten tuntemusten kannalta riittävä tiedonsaanti on hyvin oleellista. Tutkimusten mukaan perhevalmennustoiminnalla sekä tiedonsaannilla yleensä on merkittävä vaikutus synnytykseen liittyvien pelkojen lievittämisessä. Ryhmämuotoinen perhevalmennus tarjoaa samalla vanhemmille myös mahdollisuuden saada vertaistukea toisiltaan. (Seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistäminen 2007, 61 - 62.)

Perhevalmennus on ryhmämuotoista, vuorovaikutuksellista ja voimavaralähtöistä toimintaa. Ryhmät kokoontuvat ennen synnytystä ja mahdollisesti myös

synnytyksen jälkeen. Yhtenä tavoitteena perhevalmennuksessa on, että perheet löytäisivät toisistaan vertaistukea ja rakentavat alueellista lapsiperheiden yhteisyyttä. Valmennuksen toteuttamisesta vastaavat alueella toimiva terveyskeskus, sosiaalivirasto sekä muut lapsiperhetoimijat. (Tiivistelmä perhevalmennuksen kehittämisestä 2006, 2.)

Ennen lapsen syntymää järjestettävät perheryhmät, kuten ensimmäistä lastaan odottavien perhevalmennus, tarjoavat erinomaisen mahdollisuuden pysähtyä tarkastelemaan alkavaa uutta ja tärkeää elämänvaihetta. Lapsen odotus ja vauvan syntymä luovat vanhemmille ainutlaatuisen tilaisuuden oppia itsestään ja kasvaa ihmisenä. Samaan aikaan on valmistauduttava tulevaan muutokseen, vanhemmuuteen ja elämään vauvaperheenä. (Jyväskylän seudun Perhe-hanke 2008a, 6.)

Perhevalmennuksen suunnittelu alkaa asiakkaiden tarpeista. Perhevalmennus toimintana on asiantuntijoiden ja asiakkaiden välinen vuorovaikutustilanne. Perhevalmennuksen onnistuessa asiakkaat ja asiantuntijat käyvät keskenään dialogia ja jakavat siten tietoja ja tunteita välillään. Asiantuntijalla on tietoisuutta perhevalmennuksen suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista, kun taas asiakkaat toimivat oman elämänsä asiantuntijoina. (Koski 2007, 24.)

6.2 Perhevalmennustoiminnan kehittyminen

Suomessa perheille järjestettävällä synnytys- ja perhevalmennuksella on jo vuosikymmenien perinteet. 1930 – 1940 – luvuilla valmennustoimintaa käynnistettiin lähinnä englantilaisten ja amerikkalaisten oppien mukaisesti. Valmennus sai alkunsa ns. äitiysvoimistelun ideasta, jonka tarkoituksena oli pyrkiä vahvistamaan äitien fyysistä kuntoa. 1960 – luvulla puhuttiin jo äitiys- ja synnytysvalmennuksesta, johon liitettiin kipujen hallintaa. Perhevalmennuksen käsite otettiin käyttöön 1980 – luvulla. Tällöin haluttiin korostaa syntymää koko perheen yhteisenä tapahtumana. 1990 – luvulta alkaen alettiin yhä enemmän korostaa asiakkaiden eli perheiden aktiivista roolia ja heidän tarpeistaan lähtevää toimintaa. (Vehviläinen-Julkunen 1994, 21.)

Perhevalmennuksen historia on siis synnytykseen valmentamisessa. Tutkimusten mukaan kautta aikojen osallistumisprosentti odottavista perheistä perhevalmennuksissa on ollut melko hyvä. Myös isät ovat olleet aktiivisesti mukana synnytysvalmennuksissa 1970 – luvulta saakka, jolloin isän synnytykseen mukaan pääsemisen edellytyksenä oli osallistuminen valmennukseen. Sittemmin pakollisuus on poistunut, mutta isät ovat edelleen aktiivisia. Esimerkiksi 1990 – luvulla esikoistaan odottavista isistä lähes 80 % osallistui perhevalmennukseen. (Paavilainen 2007, 366; Viljamaa 2003, 38.)

Haapio kertoo perhevalmennuksen olleen 2000 – luvulla voimakkaan murrosvaiheen kourissa. Perhevalmennus on nykyisin erittäin suosittu palvelu Suomalaisten odottavien perheiden keskuudessa. Lähes jokainen ensimmäistä lastaan odottava äiti osallistuu valmennukseen ja isistäkin mukana toiminnassa on noin 70 %. Valmennuksesta saadaan hyvää tietoa liittyen mm. synnytykseen ja sen jälkeiseen aikaan. Kuitenkin perhevalmennukseen ollaan myös tyytymättömiä. Nykyään vanhemmat ottavat yhä enemmän itse selvää asioista, ja saattavat kokea valmennuksesta saatavan tiedon ristiriitaisena ja vanhanaikaisena. Valmennusta on jatkuvasti kehitettävä, sillä muutoin se ei kykene vastaamaan kaikkien tarpeisiin perhemuotojen kokoajan monipuolisuudessa. (Haapio 2006, 10 – 12.)

Viimeisten viidentoista vuoden aikana maahanmuuttajien määrä Suomessa on moninkertaistunut. Tässä onkin yksi haaste perhevalmennukselle ja sen kehittämiseksi. Äitiyshuollon suositusten mukaan Suomessa asuvilla vähemmistöryhmillä on oltava mahdollisuus saada perhevalmennusta kielensä ja kulttuurinsa puitteissa. (Koski 2007, 10 – 11.)

Viime aikoina perhevalmennuksen kehittämistarpeita on alettu tutkia, useiden tutkijoiden avulla. Valmennusta on tutkittu ja pyritty kehittämään sekä asiakkaiden että ammattilaisten näkökulmien kautta. Eräs perhevalmennuksen tulevaisuuteen suuntaava tutkimus on Helsingin ammattikorkeakoulu Stadiassa kätilö –opiskelijoiden Dufvan ja Koiviston 2007 valmistunut opinnäytetyö: Pääkaupunkiseudun perhevalmennus vuonna 2015. Tutkimuksessa peilataan perhevalmennusta suhteessa asiakkaiden muuttuviin tarpeisiin sekä yhteiskunnan muutoksiin (Dufva & Koivisto 2007).

6.3 Perhevalmennuksen kehittäminen Espoon kaupungissa

6.3.1 Pilotti projektin taustaa

Vuosina 2003 – 2005 Espoon kaupungilla ja Diakonia-ammattikorkeakoululla oli käynnissä Perhekeskus – projektin kumppanuushanke, jonka tavoitteena oli yhdessä kehittää lasten ja perheiden peruspalveluita. Hankkeessa Perhekeskustoiminnalla tarkoitettiin ennaltaehkäisevää, perheiden hyvinvointia edistävää lapsiperhetyötä, jossa lähtökohtana toimivat lapsen ja perheen tarpeet. Päätettiin luoda uudenlainen perhevalmennus-malli, jonka taustalla oli ajatus siitä, että lasta voidaan tukea parhaiten vahvistamalla vanhemmuutta. Ensimmäistä lasta odottaville suunniteltu perhevalmennus on luonteeltaan ennaltaehkäisevää peruspalvelua. (Pietilä-Hella & Viinikka 2006, 5 – 6 & 11.)

Tarkoituksena oli, että perhekeskustoiminta edistäisi ja mahdollistaisi perheiden omien sosiaalisten verkostojen ja vertaistuen syntymistä asuinalueilla. Myös eri henkilöstöryhmien osallistumista perhekeskustoiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen pidettiin tärkeänä asiana. Eri ammattiryhmien asiantuntemus haluttiin tuoda yhteen ja tarjota vanhempien käyttöön vahvistamaan perheiden arjessa selviytymistä. Yhteisenä tavoitteena Espoon ja Diakin projekteilla oli kehittää yhdessä vertaistukea, vastavuoroista oppimista, moniammatillista yhteistyötä sekä isien mukanaoloa painottava malli perhevalmennuksesta. Myös moniammatillisen toimintakulttuurin kehittäminen oli projektin yhtenä kehityskohteena. (Pietilä-Hella & Viinikka 2006, 8 & 11.)

6.3.2 Toiminnan toteuttaminen

Kumppanuushankkeella oli vuosina 2003 – 2005 viisi pilottialuetta Espoossa, joissa uutta toimintatapaa suunniteltiin ja kokeiltiin. Syksyn 2003 aikana näiden alueiden noin 60 eri ammattiryhmiä edustavaa työntekijää aloittivat moniammatillisen tiimityön koulutuksen, johon liittyen he tuottivat laajennetun perhevalmennuksen pilottimallin. Tämä uuden mallin mukainen moniammatillinen perhevalmennus päätettiin viedä läpi jokaisella hankkeen pilottialueella kolmesti hankkeen aikana. Yhteensä toteutettiin siis 15 ryhmää, joihin osallis-

tui noin 210 vanhempaa. Osallistujat ryhmiin kutsuttiin neuvolan asiakkaista ja ryhmä kooksi pyrittiin saamaan noin 7 – 9 pariskuntaa. Ryhmäläiset olivat toisilleen ennalta vieraita, ensimmäistä lastaan odottavia pareja. (Pietilä-Hella & Viinikka 2006, 15 – 16 & 18.)

Tämän pilottimallin mukaisesti esikoistaan odottavat vanhemmat kokoontuivat perhevalmennuksen merkeissä ennen synnytystä kuusi kertaa, noin kahden viikon välein. Toiminta jatkui vielä lapsen ensimmäisen ikävuoden aikana tapaamisilla kuutena kertana noin kahden kuukauden välein. Tapaamiset ennen synnytystä järjestettiin joko neuvoloiden tiloissa tai avoimissa päiväkodeissa, 1 ½ tuntia kerrallaan. Synnytyksen jälkeiset tapaamiset toteutettiin avoimissa päiväkodeissa tai asukaspuistoissa. Välillä isät ja äidit jakaantuivat omiksi ryhmikseen. Isille suunniteltiin perhevalmennukseen myös oma sisältökoko naisuus, johon koulutettiin ohjaajiksi perhekeskuksen omia miestyöntekijöitä ja kolmannen sektorin ammattilaisia. (Pietilä-Hella & Viinikka 2006, 16, 19 & 23.)

Toimintaa ohjasivat moniammatillisen työntekijätiimin jäsenet riippuen kunkin kokoontumiskerran sisällöstä. Ohjaajina toimi mm. terveydenhoitaja, perhe-neuvoja, psykologi, lastentarhanopettaja, fysioterapeutti, hammashuoltaja sekä puheterapeutti. Näiden ammattilaisten lisäksi mukana oli myös kolmannen sektorin edustajia, kuten seurakunta, MLL ja A-klinikkasäätiö. (Pietilä-Hella & Viinikka 2006, 16.)

Painopistealueina uudessa valmennusohjelmassa olivat vertaistoiminta, vastavuoroinen oppiminen, moniammatillinen ja verkostoitunut yhteistoiminta sekä isien tasavertainen huomioiminen. Teemoina perhevalmennuksessa olivat vanhemmuuteen kasvu, parisuhteen hoitaminen, synnytys, pienen vauvan hoitaminen, perheen kasvuun liittyvät käytännön asiat, vauvaperheen arkeen liittyvät seikat, asuinalueiden palvelut sekä muut vanhempien esille tuomat asiat. (Pietilä-Hella & Viinikka 2006, 16 - 17.)

6.3.3 Asiakkaiden toiveet ja niiden toteutuminen

Ennen synnytystä vanhemmat odottivat perhevalmennuksesta ennen kaikkea tietoa sekä ajatusten ja kokemusten jakamista vertaisten kanssa. Isistä oli tärkeää saada käsittellä raskausaikaan, sikiön kehitykseen ja synnytykseen liittyviä asioita sekä vauvan perushoitoa. Naisilla tuntui olevan jo ennestään enemmän faktatietoa raskaudesta ja sikiön kehityksestä, ja näyttikin siltä että miehet halusivat perustietoa kun taas naiset sovellutuksia. (Pietilä-Hella & Viinikka 2006, 19.)

Jälkeenpäin kerätyissä palautteissa suuri osa ryhmään osallistuneista vanhemmista kertoi viihtyneensä ryhmässä. Tapaamiset oli koettu virkistäviksi ja myös kaikki miehet olivat tyytyväisiä tapaan jolla heidät oli valmennuksessa huomioitu. Parisuhteeseen ja ajankäyttöön liittyvien asioiden käsittelyä valmennuksessa pidettiin tärkeänä, suurin osa vanhemmista koki saaneensa ryhmästä hyötyä parisuhteelleen. Miesten ja naisten jakaantumista joissain tapauksissa eri ryhmiksi pidettiin ennen synnytystä olleilla kerroilla hyvänä ratkaisuna, mutta syntymän jälkeisillä tapaamiskerroilla olisi toivottu enemmän koko ryhmän keskusteluita (Pietilä-Hella & Viinikka 2006, 19 & 26).

Kysyttäessä vanhemmilta, kukaan ei kyseenalaistanut moniammatillista yhteistyötä perhevalmennuksessa. Kaikki osallistuneet tahot koettiin tärkeiksi, erityisen tärkeänä pidettiin terveydenhoitajan osallistumista ja myös isä ryhmän vetäjä sai kiitosta asiakkailta. Ryhmään osallistuneilla vanhemmilla oli myös ehdotuksia mahdollisista muista tahoista perhevalmennuksen ohjaajiksi. Toivottiin mm. synnytyssairaalan edustajaa, miesasiamiestä, Kelan edustajaa, vakuutusasiantuntijaa sekä vauvatarvikkeiden edustajaa. (Pietilä-Hella & Viinikka 2006, 20.)

Vanhemmat olivat pääosin tyytyväisiä perhevalmennukseen ja sen sisältöön sekä ennen että jälkeen syntymän, mutta toivoivat kuitenkin joitain muutoksia. Asiakkaat toivoivat enemmän harjoituksia ja aikaa toisten vanhempien kanssa käytäville keskusteluille. Haluttiin enemmän toiminnallisuutta ja sellaisia käsittelytapoja, jotka auttaisivat aktivoimaan saatua tietoa. Vanhemmat toivoivat myös konkretian lisäämistä, aiheet olivat tuntuneet osittain liian abstrakteilta.

Toivomuksena oli saada jokaiselle kerralle nykyistä tiiviimpi tietopainotteinen osa, jonka jälkeen voisi esittää kysymyksiä ja keskustella. Jotkut toivoivat myös pidempiä kokoontumisaikoja. Sekä äitien että isien mielestä tiedonsaanti oli merkittävä perhevalmennuksen anti. Isille valmennus merkitsi myös parempaa valmiutta vanhemmuuteen. Myös muiden odottavien perheiden tapaamista ja ajatusten vaihtoa pidettiin tärkeänä. (Pietilä-Hella & Viinikka 2006, 21, 23 & 25.)

Synnytyksen jälkeisillä tapaamisilla äideistä oli tärkeää saada jakaa synnytyskokemuksiaan. He olisivat myös toivoneet enemmän keskittymistä siihen, miten vauvan tulo oli vaikuttanut perhe-elämään. Toivottiin myös tarkempaa päivähoiton esittelyä sekä tietoa lasten sairauksista ja ensiavusta. (Pietilä-Hella & Viinikka 2006, 23.)

Perhevalmennus oli jokaisessa ryhmässä melko pitkäkestoinen prosessi kestäen lähes puolitoista vuotta. Tänä aikana lähes kaikki vanhemmat olivat solmineet uusia tuttavuuksia perhevalmennuksen kautta, ja suurin osa piti näitä uusia suhteita myös tarpeellisina. Äideistä lähes kaikki tapasivat uusia tuttavuuksiaan myös ryhmien ulkopuolisella ajalla, miesten keskinäinen kanssakäyminen sitä vastoin oli vähäisempää. Isät pitivät riittävänä muiden isien tapaamista perhevalmennuskertojen puitteissa. (Pietilä-Hella & Viinikka 2006, 25.)

6.3.4 Ammattilaisten kokemukset toiminnasta

Pilottikokeilun aikana kerättiin palautetta myös moniammatillisen tiimin jäseniltä. Projektin alussa osallistujien tuntemukset vaihtelivat suuresti: toiset olivat innostuneita ja toiset taas harmissaan. Aluksi koettiin epätietoisuutta projektin tarkoituksesta, etenemisestä sekä osallistujista. Moniammatillista vanhemmuuden tukemista ja ennaltaehkäisevää työtä pidettiin alusta alkaen merkittävänä. (Pietilä-Hella & Viinikka 2006, 35.)

Yhteisen perhevalmennuksen päästyä vauhtiin, kuvailivat toimijat yhdessä työskentelyä rikastuttavaksi ja antoisaksi, näkemys moniammatillisuudesta

syveni entisestään projektin loppupuolella. Toiminnan aikana kehitettiin myös uusia työmuotoja. (Pietilä-Hella & Viinikka 2006, 37.)

Moniammatillisessa työssä ja sen kehittämisessä välttämättömänä edellytyksenä koettiin tutustuminen ja luottamuksen rakentaminen. Muita auttavia tekijöitä olivat yhteinen rajattu tehtävä, yhteinen suunnittelu sekä yhteisistä toiminnan rakenteista, käytännöistä ja työnjaosta sopiminen, riittävä tiedon vaihtaminen, koulutus sekä esimiesten kiinnostus, sitoutuminen, mukanaolo ja ylimmältä johdolta saatu tuki. (Pietilä-Hella & Viinikka 2006, 38.)

Hankkeen toiminta-aikana ymmärrys moniammatillisuudesta ja sen luomista mahdollisuuksista lisääntyi. Moniammatillisuus alettiin kokea tärkeänä ja luovuttamattomana tekijänä. Myös toimijoiden välinen ryhmäytyminen koettiin onnistuneen hyvin. Moniammatillisuuden nimissä alueellisissa johtoryhmissä ylitettiin perinteisiä sektorirajoja ja sovittiin uudelle yhteistyölle yhteistä kehystä, linjausta ja aikataulua. Hankkeen kautta luottamus toisiin ammattiryhmiin lisääntyi. Perhevalmennuksessa otettiin käyttöön parityöskentely, ja lisäksi hankkeen kautta edistettiin myös muunlaisen ryhmätoiminnan mahdollisuuksia perheille tarjottavissa palveluissa. Esimerkiksi päivähoidon ja terveydenhuollon yhteistyö lisääntyi ja sai uusia ulottuvuuksia. Perhevalmennusohjelman työstämien moniammatillisissa työryhmissä koettiin motivoivana ja ryhmää kiinteyttävänä. (Pietilä-Hella & Viinikka 2006, 53 – 54.)

Projektissa järjestetty moniammatillisuuteen tukeva koulutusohjelma osoittautui toimivaksi ja saikin osakseen myönteistä suhtautumista ammattilaisten joukossa. Myös isäryhmien vetäjille tarkoitetun koulutuksen suunnittelu ja toteutus miesnäkökulmasta koettiin onnistuneeksi ratkaisuksi. (Pietilä-Hella & Viinikka 2006, 54.)

6.3.5 Onnistunut pilotti-kokeilu

Kaiken kaikkiaan Espoossa toteutettu pilotti-mallin kokeilu koettiin onnistuneeksi. Uudistetun perhevalmennuksen koettiin vastaavan hyvin kaupungin tarpeeseen kehittää lapsiperheiden palveluita. Perhevalmennuksen pilottimalliin osallistuneiden vanhempien palaute oli pääosin rohkaisevaa ja osoitti, että

kumppanuushankkeen sisältämälle vanhemmuuden tukemisen ohjelmalle on nykypäivänä kysyntää. Asiakkaat pitivät moniammatillisen perhevalmennuksen kehittämisen jatkamista tärkeänä. Hankkeessa oli alkuperäisenä tavoitteena ainoastaan laajennetun perhevalmennusmallin luominen ja sen kokeileminen. Kuitenkin tämän uuden perhevalmennustavan siirtäminen käytännöksi laajasti Espoossa aloitettiin jo projektin vielä toimiessa. (Pietilä-Hella & Viinikka 2006, 53 – 54.)

6.4 Perhevalmennus Jyväskylän seudulla

6.4.1 PERHE – hanke

Valtakunnallinen PERHE – hanke käynnistettiin tavoitteenaan kehittää vanhempien tarpeisiin vastaavaa ja perheiden välistä vertaistukea vahvistavaa perhekeskustoimintaa sekä saada aikaan muutoksia peruspalveluiden toimintakulttuurissa. Hanke toteutui vuosien 2005 – 2007 aikana julkisen ja kolmannen sektorin kumppanuushankkeena. Hanke toimi osana sosiaalialan ja terveydenhuollon kansallisia kehittämishankkeita. Valtakunnallisessa PERHE – hankkeessa oli mukana 30 kuntahanketta ja lähes 100 kuntaa. (Kemppainen 2008, 5.)

Jyväskylän seudun Perhe – hankkeen ensimmäinen vaihe toimi ajalla 1.7.2005 – 31.10.2007. Tuolloin hankkeessa mukana olivat Jyväskylän kaupunki, Jyväskylän maalaiskunta, Laukaa, Muurame sekä Mannerheimin Lastensuojeluliiton Keski-Suomen piiri ry. Hankkeen ensimmäisessä vaiheessa tavoitteena oli perustaa pysyvät, paikallisella tasolla toimivat perhepalveluverkostot, joissa toteutetaan aiempaa tiiviimpää kumppanuutta eri toimijoiden kesken, perheiden kohtaamisessa huomioidaan vastavuoroisesti perheiden omat voimavarat ja vahvuudet, ja jossa vertaisryhmät ja vapaaehtoistoiminta olisivat osa palveluverkosta. (Kemppainen 2008, 5.)

Jyväskylän seudun Perhe – hanke sai jatkoa 1.11.2007 – 31.12.2008 toimineen Jyväskylän seudun Perhe – hanke II muodossa. Tämänkin hankkeen

toiminnassa olivat mukana Jyväskylän kaupungin hallinnoimina samat toimijat kuin hankkeen ensimmäisessä vaiheessa. Tarkoituksena oli että Jyväskylän seudun Perhe – hanke II jatkaisi jo tehtyä kehittämistyötä, työmuotojen mallintamista sekä kehitettyjen toimintojen juurruttamista. Hankkeen toisen vaiheen päämääräksi muotoutui varhaisen tuen, ennaltaehkäisyn sekä vertaisuutta korostavien työmuotojen vakiinnuttaminen osaksi kuntien peruspalveluita. Tavoitteena oli syventää kumppanuutta kuntien alueelle perustetuissa perhepalveluverkostoissa, uudistaa ennaltaehkäisevän työn ja varhaisen tuen rakenteita, kehittää neuvolan perhevalmennuksen alueellista yhteistoimintaa sekä uudistaa lapsiperheiden palveluiden toimintakulttuuria ja toimintatapoja. (Kempainen 2008, 5.)

Toiminta- ja työmuotoina molempien hankkeiden toiminnassa olivat vertaisryhmät, neuvolan ja päivähoidon perhetyö, isätyö ja –toiminta, perhevalmennuksen kehittäminen, perhetapahtumat sekä vanhempainillat, parisuhdetyö, sukupolvityö, monikulttuurinen työ, materiaalien kehittäminen, koulutukset ja työkokoukset sekä tiedottaminen. Keskeisiä kumppaneita Jyväskylän seudun Perhe – hankkeen toiminnassa ovat olleet kolmannen sektorin toimijat, vapaaehtoiset ja perheet, oppilaitokset, terveydenhuollon kuntayhtymät, kunnat, poliisi, KOSKE, STAKES, STM, seurakunnat sekä yksityinen sektori. (Kempainen 2008, 6.)

6.4.2 Perhevalmennustoiminta Jyväskylän seudulla

Jyväskylän seudulla perhevalmennuksen kehittämisen tarkoituksena on kehittää ja juurruttaa alueellista pienryhmätoimintaa alkaen raskausajasta ja jatku- en lasten ensimmäisen elinvuoden ajan. Toiminnalla pyritään myös tukemaan vanhempia vanhemmuuteen, synnytykseen sekä uuteen perhe-elämään valmistautumisessa. Perhevalmennus toteutetaan Jyväskylän seudulla moniammatillisena toimintana, jossa mukana ovat mm. neuvola, synnytyssairaala, terveyskeskuksen fysioterapia, hammashuolto, seurakunta sekä MLL:n vapaaehtoisia toimijoita. Valmennus toteutetaan käyttäen toiminnassa esimerkiksi alustuksia, parityöskentelyä, ryhmäkeskusteluja sekä toiminnallisia menetelmiä. (Jyväskylän seudun Perhe-hanke 2008b.)

Jyväskylän seudulla toimiva Jyväskylän seudun Perhe -hanke on ollut aktiivisesti mukana palauttamassa perhevalmennuskäytäntöä takaisin Jyväskylän ja Jyväskylän maalaiskunnan alueille. Jyväskylän alueella on aiemmin toteutettu perhevalmennusta, joka sittemmin on päässyt hieman unohtumaan aiheuttaen sen että perhevalmennuksen toteuttaminen on ollut hyvin vaihtelevaa, työntekijöiden kiinnostuksesta ja resursseista riippuvaa. Toiminnan palauttamista on pyritty tukemaan mallintamisella, työvälineiden luomisella sekä koulutusten avulla. Jyväskylän seudun Perhe – hanke on luonut perhevalmennusmallin, joka sisältää neljä odotusajan sekä kolme vauva-ajan ryhmäkertaa. Uusina painotuksina nykyisessä perhevalmennuksen mallissa on parisuhteen tukeminen ja sen käsitteleminen teemana jokaisella kerralla sekä vertaistuen mahdollistavat ryhmänohjausmenetelmät. Tulevaisuudessa monitoimijaisen perhevalmennuksen kehittämisessä haasteena on erityisesti vauva-ajan perhevalmennusryhmien kehittäminen. (Korpela 2008, 10 – 11.)

7 KYSELYN TOTEUTTAMINEN

7.1 Laadullinen tutkimus

Kyselyssäni on piirteitä laadullisesta eli kvalitatiivisesta tutkimuksesta, joskaan se ei täysin noudata laadulliselle tutkimukselle asetettuja vaateita. Laadullista tutkimusta on hankala määritellä selkeästi, koska ei ole ainoastaan laadullista tutkimusta koskevaa teoriaa tai paradigmaa eikä täysin omia metodeja. Laadullinen tutkimus käsittää joukon erilaisia tutkinnallisia tutkimuskäytäntöjä. (Metsämuuronen 2000, 8.) Laadullisessa tutkimuksessa peruslähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen pyrkien tutkimaan kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Usein todetaan, että laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on pikemminkin löytää tai paljastaa tosiasioita, kuin todentaa jo olemassa olevia totuuksia. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161.) Metsämuuronen (2000, 18) mukaan keskeinen tiedonhankinnan strategia laadullisessa tutki-

muksessa on tapaustutkimus, siispä laadullinen tutkimus on lähes aina tapaustutkimusta.

Laadulliselle tutkimukselle tyypilliseen tapaan vastausten keräämisessä käytämäni kyselylomake kostuu lähinnä avoimista kysymyksistä. Lisäksi kyselyssä ilmenee piirteitä myös määrällisestä tutkimuksesta kyselylomakkeessa käytettyjen kolmen kyllä/ei – vaihtoehtokysymyksen myötä.

Laadullisen tutkimusotteen käyttäminen tutkimuksen toteuttamisessa soveltuu erityisen hyvin kun halutaan tietoa tapahtumien yksityiskohtaisista rakenteista yleisluontoisen jakaantumisen sijaan ja ollaan kiinnostuneita tietyissä tapahtumissa mukana olleiden merkitysrakenteista. Laadullista tutkimusotetta voidaan käyttää myös silloin kun tutkitaan luonnollisia tilanteita, joiden kokeellinen järjestäminen ei ole mahdollista, tai tilanteita joissa ei pystytä kontrolloimaan läheskään kaikkia vaikuttavia tekijöitä. Myös tilanteissa, joissa halutaan saada tietoa tiettyihin tilanteisiin liittyvistä syy-seuraussuhteista, joiden kokeellinen tutkimus ei onnistu, voidaan hyödyntää laadullista tutkimusta. (Metsämuuronen 2000, 14.) Laadullisen tutkimuksen kohdejoukko valitaan tarkasti ja tapauksia käsitellään ainutlaatuisina. (Hirsjärvi ym. 2009, 164.)

Laadullisen tutkimuksen toteuttaminen on joustavaa ja suunnitelmia muutetaan olosuhteiden vaatimusten mukaan. Parhaimmillaan tutkimussuunnitelma elää ja muotoutuu tutkimushankkeen mukana. Tutkimussuunnitelman avoimuus myös korostaa tutkimuksen vaiheiden kietoutumista yhteen. Tulkinta jakautuu koko tutkimusprosessiin, eikä sitä ole välttämättä helppo pilkkoa vaiheisiin. Joskus tutkimussuunnitelmaa tai jopa tutkimusongelman asettelua voidaan vielä joutua tarkistamaan aineiston keruun aikana. (Eskola & Suoranta 2005, 15 – 16.)

7.2 Kyselyn kohderyhmä ja tavoitteet

Kyselyni kohderyhmä koostuu Tikkakoskella vuonna 2008 toimintansa aloittaneen moniasiantuntijaisen perhevalmennusryhmän toiminnassa mukana olevista ammattilaisista ja asiantuntijoista. Perhevalmennus toiminnassa mukana

on seitsemän toimijaa, jotka ovat kaksi terveydenhoitajaa, suuhygienisti, imetystukihenkilö eli doula, seurakunnan lapsityönohjaaja, sekä kaksi MLL:n vapaaehtoista toimijaa. Halusin ottaa kyselyyni mukaan kaikki kyseisessä perhevalmennusryhmässä toimineet henkilöt.

Opinnäyteyöni tehtävänä on selvittää miten, moniasiantuntijainen yhteistyö perhevalmennuksessa toimisi niin, että siitä olisi mahdollisimman suuri hyöty kaikille toiminnassa mukana oleville ja että yhteistyö voitaisiin kokea yhteisenä voimavarana. Tässä kyselyssä keskitytään toiminnassa mukana olleiden ammattilaisten sekä alansa asiantuntijoiden mielipiteisiin ja kokemuksiin. Kyselyssä haetaan vastausta kysymykseen, miten moniasiantuntijainen yhteistyö perhevalmennuksessa saadaan toimivaksi ja antoisaksi, kaikkien yhteiseksi voimavaraksi.

Tavoitteeseeni liittyen halusin saada tietoa seuraaviin kysymyksiin.

- Millaisia ajatuksia ja tuntemuksia moniasiantuntijaisessa perhevalmennustoiminnassa mukanaolo herättää?
- Mitä toiminnassa mukanaolo on toimijoilta vaatinut ja mitä he puolestaan ovat saaneet toiminnasta?
- Millaiseksi toimijat kokevat ilmapiirin moniasiantuntijaisessa ryhmässään?
- Millaisia asioita pidetään tärkeinä moniasiantuntijaisen perhevalmennuksen toteutumisen kannalta?
- Mitä muutettavaa tai kehitettävää nykyisessä perhevalmennusmallissa olisi?

7.3 Kysely aineiston keruumenetelmänä

Alkuperäinen tarkoitukseni oli käyttää aineiston keräämisessä kyselyn ohella teemahaastatteluita. Lopulta kuitenkin teemahaastatteluiden toteuttaminen kohderyhmälle osoittautui melko hankalaksi aikataulullisesti. Omat mahdollisuuteni lähteä haastattelemaan henkilöitä toiselle paikkakunnalle olivat rajalliset, ja myös haasteltavien aikataulut vaikuttivat melko kiireisiltä. Päädyinkin

toteuttamaan aineiston keruun postitse lähetettävien kyselylomakkeiden avulla, jolloin sain kerättyä aineiston nopeammin, vaivattomammin ja tehokkaasti. Lomakkeiden ansiosta vastaajilla oli mahdollisuus paneutua asiaan rauhassa oman aikataulunsa mukaan. Edellä mainituista syistä johtuen en ole tässä omassa opinnäytetyössäni pystynyt noudattamaan tiukasti laadullisen tutkimusotteen periaatteita.

Kysely on menetelmänä tehokas, sillä se säästää tutkijan aikaa ja vaivaa. Kyselyiden avulla on myös mahdollista kerätä hyvinkin laaja tutkimusaineisto kysymällä monia asioita suurelta joukolta ihmisiä. Verrattuna haastatteluun, lomakkeella suoritettussa kyselyssä tutkija ei vaikuta olemuksellaan tai läsnäolollaan vastauksiin. Kyselyn luotettavuuteen vaikuttaa myös kysymysten esittäminen jokaiselle henkilölle täsmälleen samassa muodossa. Lomakkeessa kysymysten tulkintaan ei voi vaikuttaa esim. haastattelijan äänenpainot tai tauot sanojen välissä. Vastaajan kannalta edullista kyselyssä on mahdollisuus valita itselleen paras vastaamisajankohta, jolloin voi rauhassa pohdiskella ja tarkastaa vastauksiaan. Myös aiheutuvat kustannukset sekä aikataulu pystytään arvioimaan melko tarkkaan. (Hirsjärvi ym. 2009, 195; Valli 2001, 101.)

Kyselyllä saatua tietoa saatetaan pitää pinnallisena ja tutkimuksia teoreettisesti vaatimattomina. Kyselyssä ei tietenkään voida olla varmoja siitä, miten huolellisesti ja rehellisesti vastaajat ovat suhtautuneet kysymyksiin. Ei myöskään voida olla täysin varmoja kuka lomakkeen lopulta on täyttänyt. Kun kysymykset ovat luettavissa lomakkeella, ei vastaaja välttämättä vastaa niihin annetussa järjestyksessä, vaan saattaa tutustua ennakoita myöhempimpiin kysymyksiin. Kyselyssä mahdolliset vastausvaihtoehdot eivät aina ole sopivia jokaiselle vastaajalla ja kyselylomakkeessa on olemassa väärinymmärtämisen riski. Tätä ongelmaa voidaan kuitenkin pyrkiä pienentämään huolellisella vastausohjeella sekä selkeällä lomakkeella. Eräs kyselyiden ongelma on postikyselyissä joskus melko suureksi nouseva kato. Vaikka uusintakyselyiden tekeminen onkin suhteellisen nopeaa ja vaivatonta, lisää tämä kuitenkin kustannuksia. (Hirsjärvi ym. 2009, 195; Valli 2001, 101 - 102.)

Tutustuttuani mielestäni riittävästi opinnäytetyöni aiheen teoriataustaan sekä pohdittuani työni tavoitteita, aloin työstää kyselylomaketta. Kyselylomakkees-

sa tulee kiinnittää huomiota kysymysten yksiselitteisyyteen, jotta väärinymmärrysten mahdollisuudet voidaan minimoida. Itse lomakkeen rakenteessa olisi hyvä pyrkiä huomioimaan kyselyn pituus ja kysymysten lukumäärä. Liian pitkä lomake saattaa aiheuttaa sen että vastaajat jättävät kokonaan vastaamatta tai vastaavat huolimattomasti. Vallin mukaan on tärkeää pyrkiä välttämään turhia kysymyksiä, mutta kuitenkin täytyy osata kysyä kaikki tarpeellinen. Kyselyä laadittaessa lomakkeen ulkoasuun, selkeyteen ja kysymysten loogiseen etenemiseen olisi myös hyvä kiinnittää huomiota. (Valli 2001, 100.)

Aluksi mietin sekä teorian tiedon pohjalta että aiheeni toimeksiantajan tarpeisiin liittyen muutamia työni tarkoitusta tukevia laajempia aihe-alueita, teemoja, joista haluaisin saada kyselyni avulla tietoa. Tämän jälkeen laadin näihin teemoihin liittyviä kysymyksiä. Kysymyksiä tuli alun perin aivan liikaa, ja karsin ja tiivistin niitä kerta toisensa jälkeen.

Muokkasin lomaketta useaan otteeseen, hiomalla ja tiivistämällä kysymyksiä sekä muuttaen niiden järjestystä. Pyrin saamaan kyselystä kohtalaisen lyhyen, jotta sen täyttäminen ei tuntuisi vastaajista kohtuuttoman aikaa vievältä. Muotoilin kysymykset siten, että ne olisivat helposti käsitettäviä ja yksiselitteisiä. Suurin osa laatimistani kysymyksistä oli avoimia kysymyksiä, joihin lomakkeessa oli varattuna vastaustilaa, sekä mahdollisuus jatkaa vastauksen kirjoittamista paperin toiselle puolelle. Avointen kysymysten lisäksi mukana oli kolme kysymystä, joihin vastattiin valitsemalla vaihtoehto kyllä tai ei. Kiinnitin huomiota lomakkeen sisällön lisäksi sen ulkomuotoon. Mielestäni lomakkeen tuli näyttää selkeältä, jotta sitä olisi mielekkäämpää alkaa täyttää.

Lopullinen kyselylomakkeeni (Liite 1) on kolmen sivun mittainen, koostuen yhteensä 15:stä kysymyksestä, joista 12 on avointa kysymystä ja kolme kyllä tai ei –valintaan perustuvaa kysymystä. Itse opinnäytetyöni tarkoitusta koskevien kysymysten lisäksi tiedustelin taustakysymyksenä vastaajien ammattinimikettä, työkokemusvuosia sekä työn kuvaa perhevalmennustyöryhmässä.

Kyselylomakkeen liitteeksi laadin saatekirjeen (Liite 2), jossa kerroin hieman opinnäytetyöni tarkoituksesta, sekä ohjeista lomakkeen täyttämistä ja palauttamista varten. Saatekirjeeseen laitoin myös yhteystietoni, jotta vastaajilla olisi

mahdollisuus kysyä opinnäytetyöstäni tai kyselyyn vastaamisesta suoraan kyselyn toteuttajalta.

Saatekirjeellä on usein suuri merkitys kyselylomakkeen rinnalla. Se on tavallaan kyselyn julkisivu, joka kertoo perustiedot tutkimuksesta, vastaajien valinnasta sekä tutkimustulosten käyttämisestä. Saatekirjeen merkitystä ei saa aliarvioida, sillä monesti juuri saatekirje joko motivoi tai lannistaa vastaajan. (Vehkalahti 2008, 47 – 48.)

Suosin kyselyssäni avoimia kysymyksiä, sillä halusin saada selville kunkin haastateltavan henkilökohtaisia mielipiteitä ja kokemuksia. Arvelin etteivät omakohtaiset kokemukset tulisi niin hyvin näkymään valitsemalla vastaus valmiiksi annetuista vastausvaihtoehdoista. Myös Vallin kirjoittama artikkeli tukee ratkaisuaani. Vallin mukaa avointen kysymysten etu onkin juuri mahdollisuus saada vastaajan mielipide selville perusteellisesti, ja lisäksi vastauksista saattaa myös löytyä hyviä ideoita. Avoimiin kysymyksiin liittyy myös riski, että annetut vastaukset ovat epätarkkoja tai kysymyksiin jätetään kokonaan vastaamatta, vastaus ei myöskään välttämättä aina vastaa suoraan kysymykseen, vaan saattaa olla aiheen vierestä. (Valli 2001, 111.)

7.4 Aineiston keruu

Kyselyni kohderyhmille oli jo aiemmin tiedotettu opinnäytetyöhöni liittyvästä kyselystä, ja he olivat lupautuneet osallistumaan siihen. Joidenkin ammattihenkilöiden haastattelua varten tiedustelin lupaa, ja sain luvan kerätä tietoa, johon he voisivat vastata nimettöminä. Osoitetiedot kyselylomakkeiden postittamista varten sain opinnäytetyöni työelämänohjaajana toimivalta Tuula Korpelalta.

Keräsin aineistoni kesäkuun 2009 aikana postitse lähetettyjen kyselylomakkeiden avulla. Lähetin kyselylomakkeet saatekirjeiden ja palautuskuorien kera vastaajille 5.6.2009. Vastausaikaa annoin noin kaksi viikkoa, toivoen vastauksia 18.6.2009 mennessä.

Kyselyt lähetin yhteensä seitsemälle Tikkakosken perhevalmennustoiminnassa mukana olevalle henkilölle: kaksi terveydenhoitajaa, suuhygienisti, seurakunnan lapsityön ohjaaja, imetystukihenkilö eli doula sekä kaksi MLL:n vapaaehtoista. Numeroin palautuskuoret, jotta pystyisin kontrolloimaan palautuvia kyselyitä ja tarvittaessa muistuttamaan palauttamatta jättäneitä. Mainitsin saatekirjeessä palautuskuorien numeroinnista ja sen tarkoituksesta. Kerroin myös tutkimuksen luottamuksellisuudesta ja mahdollisuudesta vastata nimettömänä, eivätkä henkilötiedot tule julki tutkimuksesta.

Hirsjärven ja muiden mukaan suurelle, valikoimattomalle yleisölle lähetetty lomake ei usein tuota kovin korkeaa vastausprosenttia. Jos kyselyn kohteena on jokin tietty erityisryhmä, ja mikäli kyselyn aihe on vieläpä tärkeä vastaajien kannalta, voidaan odottaa korkeampaa vastausprosenttia. (Hirsjärvi ym 2009, 196.) Toteutin kyselyni erityisryhmälle, joka muodostui Tikkakosken perhevalmennuksen asiantuntijoista ja ammattilaisista.

Päätin lähettää kyselyt mieluummin paperiversiona postitse, kuin sähköisessä muodossa. Vaikka postittaminen aiheuttikin minulle hieman kuluja, arvelin kuitenkin kyselyiden tavoittavan kohdejoukkoni siten paremmin. Oman kokemukseni mukaan sähköpostit usein unohtuvat ja hautautuvat, ellei ole heti aikaa paneutua asiaan. Otin myös huomioon ajankohdan: kesä ja siten myös ihmisten lomat olivat alkamassa, joten sähköpostien vastaaminen olisi saattanut unohtua tavallistakin herkemmin. Paperilomakkeeseen taas on helpompi tutustua silloin kun on parhaiten aikaa. Kyselyiden mukana laitoin vastaajille palautuskuoret, joihin oli valmiiksi maksettu postimaksut kyselyn palauttamista varten.

Pyydettyyn palautuspäivämäärään mennessä seitsemästä kyselylomakkeesta palautui neljä. Tämän jälkeen muistutin kyselyihin vastaamisesta ja asian tärkeydestä ensin sähköpostitse ja vielä lähettämällä uuden kyselyn saatekirjeineen ja palautuskuorineen. Pyysin uudelleen lähetetyissä kyselyissä vastauksia mahdollisimman pian, asettaen viimeisen palautuspäivämäärän jälleen noin kahden viikon päähän. Tässä vaiheessa yksi vastaajista ilmoitti ettei koe olevansa oikea henkilö vastaamaan kyselyyn, eikä siksi palauttanut lomaketta.

Kaksi muuta lomaketta jäivät karhuamisista huolimatta kokonaan palautumatta. Lähetetyistä seitsemästä lomakkeesta palautui siis vastattuna neljä. Täten kyselyn vastausprosentti on 57.

7.5 Aineiston analyysi

Saatuani täytetyt kyselylomakkeet vastaajilta aloitin aineiston analysoinnin kesällä 2009 tarkastamalla lomakkeet. Aineiston järjestäminen aloitetaan tarkastamalla sisältyykö tietoihin selviä virheellisyyksiä tai puuttuko tietoja. Tietoja tarkastettaessa päätetään täytyykö joitain lomakkeita mahdollisesti hylätä kokonaan. (Hirsjärvi ym. 2009, 221.) Kaikki palautuneet lomakkeet olivat huolellisesti täytettyjä: jokaiseen kysymykseen oli vastattu ja vastaukset vaikuttivat siltä, että vastaajat olivat pohtineet vastauksiaan huolella. Kysymyksiin oli vastattu käyttäen vastauksille varattu tila hyvin hyödyksi ja useisiin vastauksiin oli liitetty perusteluja.

Vallin mukaan avointen kysymysten analysoinnissa yksi vaihtoehto on niiden laadullinen tarkastelu. Tällöin on tavallista turvautua aineiston teemoitteluun. (Valli 2001, 110.) Teemoittelun avulla kerätystä aineistosta nostetaan esiin tutkimusongelmaa tukevia ja valaisevia teemoja. Tällä tavoin on helpompi havainnoida eri teemojen esiintymistä aineistossa. Teemoittelun avulla tekstiaineistosta saadaan vastauksia ja tuloksia kysymyksiin. (Eskola & Suoranta 2005, 174 & 179.)

Tutustuttuani vastauksiin jaoin saamani aineiston viiden vastauksista esiin nousseen teeman alaisuuteen. Nämä teemat olivat:

1. Ennako-odotukset ja toiminnan todellinen anti
2. Monitoimijaisen työryhmän ilmapiiri
3. Aika
4. Moniasiantuntijaisen työryhmän rakenne
5. Muutos- ja kehitysideoita nykyiseen perhevalmennusmalliin

Puhtaaksikirjoitin eli litteroin aineiston näiden teemojen alle, jolloin minun oli helpompaa alkaa käsitellä aineistoa tuloksien esittämistä varten. Aineistoon perehtyminen puhtaaksikirjoittamisineen oli yllättävän aikaa vievä, mutta erittäin tärkeä vaihe työtäni. Puhtaaksikirjoitettua ja jäsennehtyä aineistoa kertyi viisi sivua.

7.6 Luotettavuus ja eettisyys

7.6.1 Luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuutta arvioidessa on mahdollista käyttää monia eri mittaus- ja tutkimustapoja. Usein luotettavuutta arvioidessa puhutaan reliabeliudesta eli mittaustulosten toistettavuudesta sekä validiudesta eli pätevydestä. Monesti laadullista tutkimusta arvioitaessa on käsitteet reliabiliteetti ja validiteetti kuitenkin suotavaa korvata tai hylätä. Vaikka näitä termejä ei haluttaisikaan käyttää, on tutkimuksen luotettavuutta ja pätevyyttä kuitenkin arvioitava jollain tavalla. (Hirsjärvi ym. 2009, 231 – 232; Tuomi & Sarajärvi 2002, 134.)

Laadullisessa tutkimuksessa suurin luotettavuuden kriteeri on tutkija itse ja luotettavuuden arviointi perustuu koko tutkimusprosessin tarkasteluun. Laadullisen tutkimuksen luotettavuuteen voidaan vaikuttaa tutkijan tarkalla selostuksella tutkimuksen toteuttamisesta. Olisi tärkeää pyrkiä kuvaamaan mahdollisimman tarkkaan mitä aineistonkeräyksessä ja sen jälkeen on tapahtunut. Tutkimustulokset tulee osata perustella sekä kyetä ilmaisemaan mihin päätelmät perustuvat. Esimerkiksi suorien haastatteluotteiden käyttäminen voi toimia hyvänä keinona tässä. (Eskola & Suoranta 2009, 213; Hirsjärvi ym. 2009, 232 – 233.) Päätin itsekin havainnollistaa tuloksiani käyttäen joitain lainauksia kyselylomakkeista.

Realistisessa luotettavuusnäkemyksessä, jossa tutkimusta pidetään ikkunana todellisuuteen, käytetään validiteetin käsitettä jakaen se ulkoiseen ja sisäiseen validiteettiin. Sisäisellä validiteetilla tarkoitetaan tutkimuksen teoreettisten ja käsitteellisten määrittelyjen keskinäistä sopusointua. Tehtyjen ratkaisujen tu-

lee olla sopusoinnussa keskenään. Sisäinen validiteetti ilmaisee tutkijan tieteellisen otteen sekä tieteenalansa hallinnan voimakkuutta. Ulkoisella validiteetilla puolestaan tarkoitetaan tehtyjen tulkintojen ja johtopäätösten sekä aineiston välisen suhteen pätevyyttä. Tutkimushavainnon voidaan todeta olevan ulkoisesti validi silloin kun se kuvaa tutkimuskohteen täsmälleen sellaisena kuin se on. (Eskola & Suoranta 2005, 213.)

Omassa työssäni olen pyrkinyt toimimaan siten, että työni teoreettinen pohja olisi mahdollisimman hyvin sopusoinnussa saatujen tulosten kanssa, ja takaisitaten sisäisen validiteetin. Aloitin opinnäytetyöprosessini perehtymällä huolellisesti aiheeni taustaa tukeviin teoria aiheisiin, perustaen työni niiden ympärille. Olen koettanut kuvata työni vaiheet ja havainnot täsmälleen sellaisina kuin ne ovat.

Laadullisten aineistojen arvioinnissa voidaan kiinnittää huomiota myös seuraaviin asioihin: aineistojen yhteiskunnalliseen merkittävyyteen ja riittävyyteen, analyysin kattavuuteen, arvioitavuuteen ja toistettavuuteen. (Eskola & Suoranta 2005, 214.) Omasta mielestäni työni aineistoinen on yhteiskunnallisesti merkittävä. Aineisto sisältää ainutlaatuista tietoa tämän kyseisen ryhmän toiminnasta. Analyysin kattavuudella tarkoitetaan Eskolan ja Suorannan (2005, 214) mukaan sitä, ettei tulkintoja perusteta satunnaisiin poimintoihin aineistosta. Olen tehnyt aineistoa koskevat tulkintani koko aineiston pohjalta, ja voin siis pitää analyysia kattavana. Arvioitavuuteen ja toistettavuuteen olen pyrkinyt vastaamaan selittämällä työni vaiheita niin, että lukija pystyy halutessaan seuraamaan päättelyni etenemistä.

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli selvittää Tikkakosken perhevalmennuksessa mukana olevien asiantuntijoiden ja ammattilaisten näkemysten avulla, miten moniasiantuntijainen yhteistyö perhevalmennuksessa saataisiin toimivaksi ja antoisaksi. Kyselyn luotettavuutta lisää se, että vastaaja-joukkoni koostuu alansa asiantuntijoista, joilla on omakohtaista kokemusta kyseisestä asiasta.

Kyselyn luotettavuuteen saattaa osaltaan vaikuttaa se, että osa kyselyistä jäi palautumatta. Kysely ei siis täysin kata koko ryhmän näkemyksiä, eikä voida

tietää miten tulokset olisivat mahdollisesti muuttuneet mikäli jokainen kohdejoukkoon kuuluva olisi vastannut kyselyyn.

7.6.2 Eettisyys

Jokaisen tutkimuksen tekemiseen sisältyy monia erilaisia päätöksiä, joiden myötä tutkijan etiikka joutuu koetukselle useasti tutkimusprosessin aikana. Eettisiä seikkoja joudutaan pohtimaan mm. hankittaessa tutkimuslupaa ja kerättäessä tutkimusaineistoa. Täytyy myös huolehtia ettei tutkimuskohde tai muut henkilöt tule hyväksikäytetyksi tutkimuksen yhteydessä sekä tutkimuksen tulosten asiallisesta tiedottamisesta. (Eskola & Suoranta 2005, 52 – 53.)

Tuomen ja Sarajärven mukaan tutkimuksen uskottavuus on läheisessä yhteydessä tutkijan tekemiin eettisiin ratkaisuihin. Uskottavuuden perustana on tutkijan noudattama hyvä tieteellinen käytäntö. Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu esimerkiksi asiallinen viittaaminen muiden aiemmin tekemiin tutkimuksiin sekä tutkimusmenetelmien ja –tulosten huolellinen kirjaaminen. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 129 - 130.)

Kyselyni toteuttamista varten tiedustelin lupia ammattihenkilöille toteutettavia kyselyitä varten. Sain luvat toteuttaa kyselyt, joihin henkilöillä on mahdollisuus vastata nimettöminä, ilman että henkilöllisyys tulee ilmi raportoinnissa. Kysymyksiin sai vastata nimettömänä, luottamuksellisesti. Eräs kyselyn kohderyhmään kuuluva henkilö ilmoitti, ettei koe olevansa sopiva vastaamaan kyselyyni, ja kunnioitin hänen valintaansa tahtomatta tietää perusteluja päätökselle. Pyrin säilyttämään vastaajieni anonymiteetin tulosten yhteydessä jättämällä mainitsematta vastauslomakkeen palauttaneiden ammattinimikkeitä, enkä myöskään käytä lainauksissa kenenkään vastausta kokonaisuudessaan.

Aineiston keräämisen yhteydessä kerroin kyselyn tarkoituksesta saatekirjeessä, sekä annoin vastaajille mahdollisuuden ottaa yhteyttä kyselyn laatijaan lisätietojen saamiseksi. Halusin kontrolloida palautuvia kyselyitä mahdollisten karhuamisten varalta numeroimalla valmiit palautuskuoret, ja kerroin myös tästä vastaajille.

Raportoinnissa olen pyrkinyt selkeään ja totuudenmukaiseen tiedottamiseen. Olen selvittänyt raportissani työni eri vaiheita, niin että lukijat voivat seurata vaiheita raportoinnin avulla. Olen myös käyttänyt prosessini aikana apunani runsaasti muiden tutkijoiden tuottamaan kirjallista materiaalia.

8 TULOKSET

Keräsin aineiston postitse lähetetyillä kyselylomakkeilla. Lomakkeet lähetin yhteensä seitsemälle perhevalmennuksen toteuttamiseen osallistuneelle asiantuntijalle ja ammattilaiselle. Lopulta muistutustenkin jälkeen minulle palautui neljä vastattua lomaketta. Vastausprosentti kyselyssäni on 57.

Täytetyt lomakkeet vaikuttivat huolellisesti täytetyiltä. Mielestäni niistä näkyi selkeästi vastaajien motivoituneisuus aihetta ja siten kyselyyn vastaamista kohtaan. Avoimiin kysymyksiin oli vastattu enimmäkseen useammalla lauseella, perustellen vastauksia. Myös joihinkin kyllä tai ei – valintatehtäviin oli vastausvaihtoehdon ympyröinnin lisäksi vastattu sanallisesti. Yksi vastaajista oli myös liittänyt lomakkeeseen sähköpostiosoitteensa mahdollisten lisätietojen kyselyä varten. Tämäkin oli mielestäni osoitus mielenkiinnosta kyselyäni kohtaan.

Kaikilla vastaajilla oli omalla alallaan jo useampien vuosien työkokemus, jollain jopa yli 20 vuotta. Kaikki myös kertoivat työskennelleensä perhevalmennuksen puitteissa useiden eri ammattiryhmien kanssa. Mainituissa ammattiryhmissä olivat mukana kaikki kyselyn kohdejoukkoon kuuluvat ammatit: terveydenhoitaja, suuhygienisti, seurakunnan lapsityön ohjaaja, MLL:n toimija sekä doula. Näiden lisäksi yhteistyössä kerrottiin olleen myös lääkärin, lastentarhanopettajan, päiväkodin johtajan sekä lastenhoitajan kanssa.

8.1 Moniasiantuntijaisen työryhmän ennako-odotukset ja toiminnan anti

Osalla vastaajista oli jo aiempaa kokemusta hieman samankaltaisessa toiminnassa mukana olosta, osa taas ei toimintaan mukaan lähtiessään tiennyt tarkkaan mihin oli ryhtymässä. Kaikkiaan vastaajat kertoivat toimintaan lähtiesseen ennako-odotusten olleen myönteiset. Useiden eri alojen ammattilaisten yhteistyön onnistumiseen luotettiin ja ryhmään valituksi tulemista arvostettiin. Aihe koettiin tarpeelliseksi ja haluttiin lähteä mukaan toteuttamaan toimintaa.

--luotin nimenomaan laajaan asiantuntemukseen eri toimijoiden kanssa. Mietin mikä voisi olla antini tällaisessa työssä.--

Vastaajat olivat hyvin yksimielisiä siitä, että toiminnassa suuri motivoiva seikka oli jo asian tärkeys itsessään. Perhevalmennus koettiin tärkeänä toimintana, jonka jatkuvuus ja laadukkuus haluttiin turvata. Aihe oli siis suuri motivaation lähde. Koettiin tärkeäksi saada jakaa alan tietoa tuleville vanhemmille. Yksi vastanneista kertoi jo pelkästään ryhmään mukaan pyydetyksi tulemisen motivoineen häntä.

--Motivoivaa oli se, kun pyydettiin ryhmään mukaan!--

Moniasiantuntijaisen työryhmän toiminta ei kaikkien vastaajien mielestä ollut täysin tyydyttävää. Yksi vastaajista ei ollut saanut toiminnasta monitoimijuiden kokemusta, vaan kertoi olleensa mukana ainoastaan toteuttamassa ja suunnittelemassa omaa osuuttaan. Hän kertoi ettei koe saaneensa moniasiantuntijaiselta työryhmältä tukea omaan työhönsä ja tuntee epävarmuutta panoksensa hyödystä toiminnassa.

--En tiedä olenko saanut perheitä motivoitua.--

Toiminnalta olisi myös kaivattu enemmän yhteistyötä toisten asiantuntijoiden kanssa, kuin pelkät palaverit. Vastauksista kävi myös ilmi, ettei jokaisen toiminnassa mukana olleen rooli tuntunut yhtä merkittävältä. Yhteistyössä todettiin olevan vielä kehittämisen varaa; joidenkin välillä yhteistyö toimii paremmin, joidenkin taas heikommin.

--Takana on vasta muutama kerta, joten kehittämisen varaa on vielä.--

Moniasiantuntijaisessa yhteistyössä mukana oleminen on vastaajien mukaan vaatinut heiltä paljon. Omalla vastuulla olevaan aiheeseen on täytynyt perehtyä huolellisesti, joissain tapauksissa omalla ajalla ilman siitä saatavaa rahallista korvausta. Omassa edustuksessa oleva aihe-alue kuitenkin koettiin niin tärkeäksi osaksi isoa ja tärkeää asiaa – perhevalmennusta, että siihen haluttiin panostaa. Aiheeseen syventymisen lisäksi toiminnassa mukana oleminen on vaatinut paljon aikaa ja on täytynyt tehdä henkilökohtaisia käytännön järjestelyjä järjestääkseen aikaa toiminnalle.

Vastapainoksi toiminnassa mukana olon vaatimuksille, vastaajat yhtä lukuun ottamatta kertoivat saaneensa toiminnasta myös tukea omaan työhönsä. Sekä muilta toimijoilta että asiakkailta saatu positiivinen palaute koettiin tärkeäksi. Vaikka oman aiheensa joutuikin suunnittelemaan itsenäisesti, saattoi silti saada muilta vinkkejä, millä tyyllillä ja millaisia näkökulmia huomioiden aihe voisi olla hyvä esittää. Vastauksissa pohdittiin myös oman toiminnan annin riippuvuutta omasta roolista ryhmässä; mietittiin olisiko itselle saatava hyöty suurempi, jos rooli ryhmässä olisi erilainen.

--Toisten toimijoiden positiivinen mieli auttaa eteenpäin.--

8.2 Moniasiantuntijaisen työryhmän ilmapiiri

Työryhmän yhteishengen koettiin olevan hyvä. Ryhmä koettiin hyväksi ja toimivaksi kokonaisuudeksi, jossa jokaisella on puheenvuoro, mutta kuitenkin joku kantaa selkeän päävastuun. Kahdessa lomakkeessa ilmaistiin selkeästi ns. puheenjohtajan roolin tärkeys ryhmässä. Myös ilmapiirin avoimuus ja luottamuksellisuus sai kiitosta vastaajien kommentteissa.

Toimiakseen ryhmässä tulee vallita sellainen ilmapiiri, jossa jokaisen mielipidettä kuunnellaan ja arvostetaan. On tärkeää että jokainen kokee roolinsa tär-

keäksi ja tuntee että voi vaikuttaa asioihin. Muiden ryhmässä toimivien jäsenten antamalla palautteella koettiin olevan suuri merkitys.

--Kuullaan jokaista ja mielipiteitä arvostetaan.--

Vaikka ryhmän keskinäistä yhteishenkeä pidettiin melko hyvänä ja miellyttävänä, epäiltiin joidenkin innostuneisuutta toimintaa kohtaan. Jotkut vastaajista kertoivat huomanneensa osan ryhmäläisistä olevan melko laimeasti innostuneita asiasta. Ryhmässä oli kokemus, etteivät kaikki olleet yhtä motivoituneita, eivätkä siksi halunneet olla yhtä aktiivisesti mukana. Toimintaan aktiivisemmin osallistuneiden koettiin olevan hyvin kiinnostuneita ja sitoutuneita asiaan.

--Hyvä henki, into vaikuttaa hieman laimealta.--

--Kaikki eivät ole halunneet olla aktiivisesti mukana, mutta kaikki aktiiviset ovat olleet sitoutuneita ja kiinnostuneita.--

8.3 Ajan merkitys moniasiantuntijaisessa työryhmässä

Kysyttäessä onko moniasiantuntijaisen työryhmän jäsenillä mielestään ollut riittävästi yhteistä aikaa toiminnan suunnitteluun ja arviointiin, vastaajista kaksi vastasi kyllä, yksi ei ja yksi ei ottanut kantaa. Yhteistä aikaa koettiin periaatteessa olevan riittävästi, sillä jokainen kuitenkin voi suunnitella oman osuutensa yksin omalla ajallaan. Kuitenkin toivottiin että yhteistä aikaa olisi enemmän.

--AINA aikaa voisi olla enemmänkin! Työtä päävastuun kantajilla on paljon, joten aikaa ei varmasti heillä ole riittävästi.--

Mahdollisuus käyttää toiminnassa riittävästi aikaa koettiin tärkeäksi ryhmän toiminnan kannalta. Toimintaan tulee olla riittävästi aikaa, niin että on mahdollista keskustella ja käsitellä asioita. Aikaa tulee olla riittävästi sekä työn suunnitteluun että arviointiin. Täytyy olla aikaa jokaisen kuuntelulle. Yhteiset pala-

verit sekä ryhmän sisäinen mutkaton tiedonkulku koettiin merkittävänä osana toimintaa. Moniasiantuntijaisessa perhevalmennustoiminnassa korostettiin myös sen luomaa mahdollisuutta pitkäjänteiseen toimintaan.

--Työn suunnittelu, mutta myös arviointi yhtä tärkeää.--

8.4 Moniasiantuntijaisen työryhmän rakenne

Tärkeänä moniasiantuntijaisen perhevalmennuksen kannalta koettiin, että mukana on riittävän monipuolinen työryhmä, joka koostuu alan asiantuntijoista. On tärkeää että mukana on ammattilaisia joita asia koskettaa, ja joilla on tietämystä. Kuitenkin samalla kun korostettiin useiden ammattiryhmien läsnäolon tärkeyttä, pohdittiin myös, että ryhmä ei kuitenkaan saa olla liian laaja. Valmennustoiminnassa tärkeänä pidettiin että eri aiheet nivoutuvat sulavasti toisiinsa, sekä toiminnalla pyritään tukemaan, muttei tarjota valmiita ratkaisuja.

--Liian moniammatillinen ryhmä ei ole toimiva.--

Kasassa olevaa työryhmää pidettiin hyvänä ja toimivana työn tavoitteiden toteutumisen kannalta, eikä siihen välttämättä kaivattu lisää jäseniä. Jokaisella koettiin olevan paikka puheenvuorolle, ja joku myös kantoi päävastuun. Yhteistyön koettiin helpottavan yksittäisten henkilöiden työmäärää. Yksi vastaajista kuitenkin piti ryhmän sisäistä tiedotusta puutteellisena.

--Olisi mukava tietää mitä ryhmä tekee.

Tasavertaista kohtelua sekä arvostusta pidettiin tärkeinä ryhmässä. Vastauksista nousi esiin vahvasti myös puheenjohtajan roolin tärkeys.

-- tärkeää on että joku on myös eräänlainen puheenjohtaja.--

--Yhteistyöllä on selvästi joku vetäjä.--

Ryhmäytymisen työryhmän jäsenten kesken uskottiin enimmäkseen onnistuneen. Kolme kertoi ryhmäytymisen mielestään onnistuneen hyvin, yksi taas ei osannut sanoa, onko ryhmäytyminen onnistunut. Oman roolin ryhmässä koettiin pääsääntöisesti merkitsevän omasta, edustamastaan aiheesta vastuun kantamista, ei niinkään ryhmän yhteisen toiminnan suunnittelua tai ideointia. Oma rooli koettiin pienenä, mutta tärkeänä.

--Pidän omaa ammattitaitoani sekä osaamistani ryhmässä tärkeänä.--

8.5 Moniasiantuntijaisen työryhmän muutos- ja kehitysideoita moniasiantuntijaiseen perhevalmennustoimintaan

Vastauksissa pohdittiin mahdollisuutta kehittää asiakaslähtöisyyttä entisestään kysymällä asiakkaiden mielipiteitä ja tarpeita. Nykyisessä mallissa ei uskottu olevan suuria puutteita, vaan siinä arveltiin olevan jo kiteytettynä kaikki mitä ensimmäisen lapsen saavat aikuiset kaipaavat. Pohdinnoissa todettiin myös että tietenkin on mahdotonta vastata valmennuksella jokaisen henkilökohtaisiin tarpeisiin.

--Mallissa on varmasti kiteytyneenä kaikki se, mitä ensimmäisen lapsen saavat aikuiset tarvitsevat.--

--Asiakkaat tietävät, mitä ehkä lisäksi kaipaavat.--

--Varsinaisessa valmennuksessa ei tietenkään jokaista voi huomioida yksilönä.--

Eräs vastaaja mietti ryhmän sisällön vastausta nykypäivän yhä moninaistuvampiin perhemuotoihin. Nykyisessä toiminnassa keskitytään perinteiseen äiti & isä – malliin, mutta miten voitaisiin paremmin huomioida esimerkiksi lastaan yksin odottavat tai samaa sukupuolta olevat pariskunnat?

Vaikka vastaajat olivatkin sitä mieltä, että ryhmä on kokoonpanoltaan toimiva tällaisenaikin, tuli vastaajilta kuitenkin myös ehdotus ryhmän täydentämisestä. Ryhmään toivottiin mukaan päivähoidon edustajaa, sillä päivähoidossa uskotaan olevan vahvaa osaamista lapsen kasvusta ja kehityksestä. Myös isyyden roolin korostamista ryhmän toiminnassa haluttiin lisätä entisestään. Tähän ratkaisuksi ehdotettiin miespuolisen henkilön mukaan ottamista toimintaan.

--Ryhmässä olisi myös hyvä olla päivähoidon edustaja perhevalmennuksen alueelta.--

--joku miespuolinen?--

Eräs vastaaja kertoi kokevansa toimintaan käytettävän taloudellisen tuen tärkeäksi moniasiantuntijaisen perhevalmennustoiminnan kannalta. Myös omalla ajalla tehdystä suunnittelutyöstä olisi mieluusti haluttu jonkinlaista rahallista korvausta.

9 POHDINTA

9.1 Tulosten tarkastelua ja johtopäätöksiä

Opinnäytetyöni päätehtävänä oli selvittää miten moniasiantuntijainen yhteistyö perhevalmennuksessa toimisi niin, että siitä olisi mahdollisimman suuri hyöty kaikille osapuolille, sekä ammattilaisille ja vapaaehtoisille että myös perheille, ja että yhteistyö voitaisiin kokea toimijoiden yhteisenä voimavarana. Tässä kyselyssä keskityin toiminnassa mukana olleiden asiantuntijoiden kokemuksiin ja näkemyksiin. Usein halutaan palautetta asiakkailta, mutta itse toiminnasta vastaavat asiantuntijat saattavat jäädä vähemmälle huomiolle. Vastausta annettuun tehtävään hain aihealuetta koskevien kysymysten avulla. Niistä nousseet viisi teemaa käsittelevät moniasiantuntijaisen yhteistyön herättämiä ajatuksia ja tuntemuksia, toiminnan antia ja vaatimuksia, ilmapiiriä, toiminnan kannalta tärkeiksi koettuja asioita sekä kehittämis-ajatuksia.

Tuloksista käy ilmi että moniasiantuntijaisessa perhevalmennustoiminnassa mukana olleet toimijat pitivät perhevalmennustoimintaa tärkeänä, ja halusivat siksi olla osallisena siihen. Toiminnassa merkittävin motivoiva tekijä tuntui olevan aiheen tärkeys toimintaan mukaan lähteneille asiantuntijoille. Mielestäni näihin mielipiteisiin perustuen voi päätellä toimijoiden olevan aidosti kiinnostuneita ja motivoituneita työhönsä. Ajattelen aidon kiinnostuksen aihetta kohtaan olevan yksi tärkeimmistä seikoista toteutettaessa tämänkaltaista toimintaa.

Vastaajien joukossa toivottiin enemmän yhteistä aikaa toiminnan suunnitteluun ja arviointiin, sekä oltiin pahoillaan siitä, että työhön joutuu panostamaan paljon myös omalla ajallaan. Myös joidenkin toimijoiden innostuneisuutta asian suhteen epäiltiin.

Pohdin voisiko yhteisen ajan lisäämisellä olla vaikutusta ryhmän yhteishenkeä ja innostuneisuutta lisäämässä. Mikäli yhteistä aikaa on käytettävissä vain vähän, saattavat ryhmän yhteiset tapaamiset mahdollisesti tuntua vain kiireiseltä asioiden läpikäynniltä, eikä aikaa pohdintaan, arviointiin, sekä aihealueiden yhteiseen suunnitteluun jää riittävästi. Jos yhteistä aikaa olisi käytettävissä enemmän, kunkin toimijan henkilökohtainen työmäärä saattaisi pienentyä, joka puolestaan voisi lisätä motivaatiota ja jaksamista. Mikäli aikaa olisi enemmän, voisi moniasiantuntijaisen yhteistyön anti yksittäisille toimijoille olla suurempi. Nyt yksi vastaajista ei kokenut saaneensa yhteistyöstä tukea omalle työlleen. Jos aikaa olisi enemmän, saattaisi se samalla parantaa ryhmäläisten yhteenkuulumisen tunnetta entisestään. Yhteisen ajan myötä ryhmäläiset ehkä tuntisivat olevansa ryhmä muussakin merkityksessä, kuin palavereissa tavatessaan.

Isoherranenkin korostaa moniammatillisen yhteistyön toimimisen edellyttävän riittävästi aikaa. Eri ammattiryhmien tuoma tieto ja kokemus eivät pääse esille, ellei aikaa ole käytettävissä tarpeeksi. (Isoherranen 2008a, 47.) Myös Rasila ja Pitkonen kertovat kiireen tunnun olevan suuri este muun muassa luottamuksen syntymiselle. Luottamusta ei pääse rakentumaan, ellei ehditä tutustua kunnolla. (Rasila & Pitkonen 2009, 26.)

Ryhmän ilmapiiriä pidettiin avoimena ja luottamuksellisena, ja koettiin että ryhmässä on paikka jokaiselle. Tasavertainen kohtelu sekä puheenjohtajan löytyminen ryhmästä olivat vastaajien mielestä myös positiivisia asioita. Ryhmän sisäisellä hengellä ja ilmapiirillä on ymmärrettävästi myös merkitystä siihen, miten ryhmä toimii. Ilmapiiriin saattaa olla vaikea ratkaisevasti vaikuttaa ulkoapäin, vaan ryhmän täytyy luoda yhteishenkensä itse. Myönteisen ilmapiirin saavuttamiseen voidaan kuitenkin pyrkiä vaikuttamaan luomalla toiminnalle mahdollisimman hyvät puitteet myös ryhmän ulkopuolelta käsin. Niin kuin lähes kaikessa muussakin toiminnassa, myös moniasiantuntijaisessa perhevalmennuksessa toiminnalle saatava taloudellinen tuki voisi osaltaan helpottaa toiminnan puitteiden järjestämistä mahdollisimman hyväksi.

Positiiviset kokemukset ryhmän sisäisestä ilmapiiristä ovat tärkeitä, sillä ryhmän toiminnan kannalta myönteiseksi koettu ilmapiiri on erityisen tärkeä. Ilmapiiri tulisi olla avoin, turvallinen, vapautunut sekä motivoitunut ja tavoitteellinen. Jäsenten tulee tuntea olevansa osa ryhmää sekä keskenään tasavertaisia. (Rasila & Pitkonen 2009, 11, 32.)

Vaikka toimivassa yhteistyössä tärkeää on tasavertaisuus, on johtajan valinta ryhmästä yksi edellytys toimivalle työskentelylle. Ryhmän johtajalla on merkittävä rooli eri ammattiryhmien yhtenäisen työskentelyn helpottamisessa. Jos ryhmä toimii ilman epävirallista tai virallista johtajaa, saattaa ryhmän sisällä syntyä ristiriitoja ja kilpailutilanteita. (Övretveit 1995, 182 – 183.)

Ryhmän toiminnan kannalta sopivan kokoinen työryhmä koettiin hyvänä. Mukana tulee olla riittävästi asiantuntijoita aloilta, joita perhevalmennus koskettaa. Ryhmä ei kuitenkaan saa olla liian suuri. Moniasiantuntijaisessa työskentelyssä eri alat tukevat ja täydentävät toisiaan. Liian laaja työryhmä kuitenkin saattaisi heikentää yhteistyön toimivuutta. Ensinnäkin oman paikan löytäminen ja roolin hahmottaminen liian isossa ryhmässä voisi olla hankalaa, siten ryhmään kuulumisen tunne ja yhteishenki saattaisivat kärsiä. Myös tasainen vastuun jakaminen sekä tiedonkulusta huolehtiminen voisi olla haastavaa. Mitä enemmän toimijoita, sitä vaikeampaa myös yhteisen ajan löytäminen varmasti olisi.

Myös teoriatieto tukee ajatusta ryhmän koon merkityksestä. On todettu että ryhmät, joissa on jäseniä kolmesta kahdeksaan toimivat yleensä paremmin tehtävien suorittamisessa, kuin sitä isommat ryhmät. Suurissa ryhmissä jäsenet saattavat tuntea olevansa nimettömiä, ja siten heidän vaikutuksensa lopputulokseen on vähäisempi. Ryhmän koko vaikuttaa myös päätösten syntyiseen, sillä pienemmissä ryhmissä keskusteluun vaikuttamismahdollisuudet ja mahdollisuudet tasavertaiseen keskusteluun ovat suuremmat. Lisäksi on havaittu, että ryhmän koko on yhteydessä yhteenkuuluvuuden tunteen kanssa. ryhmäkoon kasvaessa me-henki sekä ryhmäläisten toisiaan kohtaan tuntema pitäminen vähenevät. (Pennington 2005, 79 – 80.)

Kyselyssä vastaajat olivat pohtineet perhevalmennuksen vastaavuutta tämän päivän yhä moninaistuvampiin perhemuotoihin. Ryhmän kokoonpanolla on varmasti olennainen merkitys siihen, miten hyvin toiminnalla onnistutaan vastaamaan nykypäivän perheiden tarpeisiin. Mukana täytyy olla asiantuntijoita joilla on tietämystä lapsuuteen, vanhemmuuteen ja parisuhteeseen liittyviltä eri alueilta. Ns. tavallisten ydinperheiden lisäksi täytyisi kuitenkin osata huomioida myös useita muita perhemuotoja, kuten esimerkiksi sateenkaariperheet sekä yksin perhettä perustavat.

Vaikka perinteisesti perheellä onkin kuvattu kokoonpanoa, johon kuuluu äiti, isä ja lapset, saattaa perhe muodostua myös muista jäsenistä. Perheeseen saattaa kuulua esimerkiksi vain yksi vanhempi tai kaksi samaa sukupuolta olevaa vanhempaa tai sijaisvanhemmat. (Hyvärinen 2007, 354 – 355.) Taskinen (1994, 5) kertoo myös uusperheiden määrän lisääntyneen nykyisin yleistyneiden avioerojen myötä.

Vastaajat olivatkin halukkaita kehittämään perhevalmennustoimintaa parantamalla asiakaslähtöisyyttä, tiedustelemalla asiakkaiden tarpeita ja mielipiteitä. Sosiaali- ja terveysalalla moniammatillinen yhteistyö onkin nimenomaan asiakaslähtöinen työskentelytapa, jossa otetaan huomioon asiakkaan tarpeet (Isoherranen 2008a, 34).

Kyselyn tuloksia tarkastellessani arvelin monen vastauksista esiin nousseen asian olevan yhteydessä keskenään. Mikäli kokee, ettei saa yhteistyöstä juuri

mitään itselleen, ei ehkä voi myöskään olla niin motivoitunut toimintaan. Kokemus toiminnan huonosta annista sekä innostuneisuuden puute saattavat myös vaikuttaa siihen, tuntee henkilö olevansa kiinteä osa ryhmää. Mikäli ei koe kuuluvansa ryhmään, saattaa se puolestaan heikentää motivaatiota sekä ryhmän antia. Myönteiset kokemukset ryhmästä sekä yhteenkuuluvuudentunte ovat tärkeitä. Isoherranen (2008b, 98) toteaa ryhmän kiinteyden auttavan yhteisten tavoitteiden saavuttamisessa ja tavoitteisiin pääseminen taas puolestaan lisää ryhmän kiinteyttä.

Kokemukset ruokkivat toisiaan. Kun vastaaja ei ole kokenut kuuluneensa ryhmään, hän ei ehkä myöskään tunne hyötynensä toiminnasta suuresti. Samalla hän on voinut alkaa epäillä oman toimintansa merkitystä. Mikäli vastaaja taas on ollut motivoitunut toiminnasta ja tuntenut osansa ryhmässä tärkeäksi, on hän myös saanut toiminnasta enemmän tukea omaan työhönsä. Ne vastaajat, jotka olivat kokeneet toiminnan positiivisena esimerkiksi ryhmäytymisen kokemuksen sekä toiminnan annin kautta, osasivat myös pohtia mahdollisia kehittämiskohtia tarkemmin, kuin henkilö, jolle ryhmään kuulumisen ei ollut osoittautunut niin antoisaksi.

Saatujen tulosten perusteella moniasiantuntijaisen ryhmän vertaistuen kokemusten voidaan päätellä jääneen melko heikoiksi. Moniasiantuntijuutta ei koettu kovin vahvana. Vaikuttaisi siltä, ettei yhteistyö työryhmässä toteudu kovin hyvin, vaan toimijat enemmänkin työskentelevät rinnakkain. Kukin työsti itsenäisesti omaa osuuttaan, liittäen sen sitten osaksi kokonaisuutta. Yhteistyössä koettiin olevan kehittämisen varaa. Vertaistuen vaikutelmaa ei saavutettu kovinkaan hyvin. Muilta saatu tuki oman työn toteuttamiseen koettiin melko niukaksi tai olemattomaksi. Kuitenkin toisilta saatu palaute koettiin tärkeäksi. Mikäli ryhmän ilmapiiriä ja yhteishenkeä pysyttäisiin vahvistamaan entisestään sekä tarjoamaan toimijoille enemmän yhteistä aikaa, voisi kokemus vertaistuesta voimistua.

Mahdollisuus toimijoiden toisiltaan saamaan vertaistukeen voisi olla yksi tärkeimmistä moniasiantuntijaisen yhteistyön tarjoamista hyödyistä. Toimivasta yhteistyöstä ja vertaisuuden voimasta voi olla kaikille osapuolille hyötyä, sillä kokemusten vaihtaminen ihmisten kesken voimistaa sekä tarjoaa välineitä

ongelmien ratkaisemiseksi. Myös jo pelkkä yhdessäolo muiden vertaisten kanssa voi osaltaan lisätä elinvoimaa. (Malin 2000, 17 – 18.)

Toimijat pystyisivät mahdollisesti tarjoamaan enemmän myös asiakkaille, mikäli toimijoiden sisäinen yhteistyö ja vertaistuen jakaminen toimisivat kunnolla. Tällöin perhevalmennustoiminta saattaisi olla kokonaisuutena yhtenäisempi kokonaisuus eri aiheiden tukiessa toisiaan.

Toteuttamani kyselyn avulla saatuja tuloksia voidaan myös verrata Espoon kaupungissa vuosina 2003 – 2005 toteutetun perhevalmennuksen pilottikokeilun myötä saatuihin tuloksiin, joista Pietilä-Hella ja Viinikka raportoivat. Toiminnassa mukana olleiden ammattilaisten kokemukset olivat samansuuntaisia kuin nyt tutkimuksessani saadut tulokset. Myös Espoon toimijat toivat esiin hyvän ilmapiirin tärkeyden. Luottamuksellisuus, sitoutuminen sekä riittävä ja hyvä tiedon kulku olivat tärkeitä. Moniasiantuntijaisen yhteistyön etuna pidettiin vastuun jakamisen mahdollisuutta, jolloin kaikkea ei tarvitse tehdä itse. Tärkeänä osana toimintaa pidettiin myös yhteistä suunnittelua sekä työnjaosta sopimista. (Pietilä-Hella & Viinikka 2006, 35 – 38.)

Moniasiantuntijaisuus toimintamuotona saattaa olla vielä outo asia monille, jolloin yhteistyöhön ei välttämättä osata panostaa oikealla tavalla. Olisikin hyvä saada luotua sosiaali- ja terveysalalle yhtenäinen ja toimiva moniasiantuntijainen toimintakulttuuri. Kun kaikilla olisi selkeä kuva toiminnasta, myös esimerkiksi esimiehiltä saatu tuki voisi edesauttaa yhteistyön toimivuutta. Sosiaalialalla moniasiantuntijaisesta toiminnasta voisi monessa tilanteessa olla suuri hyöty sekä ammattilaisille että asiakkaille. Ammattilaiset saisivat tukea toisiltaan ja asiakas saisi mahdollisesti täsmällisemmin omia tarpeitaan tukevaa palvelua, kun hänen edukseen toimivat tahot tekisivät yhteistyötä. Tiimissä työskenteleminen lisää paitsi asiakastyön laatua, se myös tukee ammattilaisen tunnetta osaamisestaan ja arvostuksesta (Isoherranen 2005, 153).

Vaikka en saanut kyselyilläni kerättyä kaikkien toiminnassa mukana olleiden asiantuntijoiden kokemuksia, luulen saatujen tulosten olevan kuitenkin hyödyksi toiminnan tarkastelussa ja kehittämisessä. Kyselyn toteuttajana olin

ryhmän ulkopuolinen, puolueeton henkilö, joten arvelen vastaajien vastanneen rehellisesti ja totuudenmukaisesti.

Opinnäytetyöni avulla saatua tietoa voidaan hyödyntää kehitettäessä Tikka-kosken perhevalmennustoimintaa. Tuloksia voidaan hyödyntää myös suunniteltaessa ja kehitettäessä muuta vastaavan kaltaista toimintaa. Perhevalmennustoiminnan antiin tulee vaikuttaa kysymällä myös asiakkaiden mielipiteitä. Tällöin toimintaa voitaisiin kehittää entistä asiakaslähtöisemmäksi, vastaamaan parhaalla mahdollisella tavalla kohderyhmän tarpeisiin.

9.2 Opinnäytetyöni oppimisprosessina

Halusin lähteä toteuttamaan opinnäytetyötäni yksin. Tämä valinta antoi vapauden tehdä päätöksiä ja aikatauluttaa tekemisiäni omaan elämäntilanteeseeni sopivalla tavalla. Vaikka mielelläni työskentelin itsenäisesti, tuli eteen välillä tilanteita joissa olisin kaivannut kumppanin tukea. Sain kuitenkin tarvittaessa arvokasta ohjausta ja tukea työskentelyyni opinnäytetyöni ohjaajilta.

Opinnäytetyöni tekeminen on ollut pitkä prosessi. Koko pitkä prosessi on kestänyt melkein kaksi vuotta. Työ on edennyt vaihe vaiheelta, vaatien välillä luvua taukoja asian kypsyttelyyn. Pitkän prosessin aikana olen ehtinyt sisäistää asioita itselleni, jolloin olen myös itse oppinut jatkuvasti uutta sekä itsestäni ja työskentelymenetelmistäni että tutkittavasta aiheesta. Työ on vaatinut aineiston keräämisen ja kirjallisen tuotoksen lisäksi paljon muutakin. Aiheeseen liittyvän teorian rajaaminen, sen hankkiminen ja siihen tutustuminen olivat aikaa vieviä prosesseja.

Työstäessäni opinnäytetyötäni sain myös tutustua itse konkreettisesti perhevalmennukseen. Odottaessani itse ensimmäistä lastani pääsimme mieheni kanssa vuoden 2008 lopulla mukaan perhevalmennusryhmään. Haluan kiittää opinnäytetyöni ohjaajaa Tuula Korpelaa hänen meille tarjoamastaan mahdollisuudesta päästä mukaan Tikkakoskella toimineeseen valmennusryhmään. Olemalla mukana ryhmässä sain todellisen käsityksen siitä, mitä toiminta jota

olen tutkimassa pitää sisällään. Omakohtainen kokemus sai aiheen tuntu-
maan entistä tärkeämmältä.

Opinnäytetyön tekeminen on opettanut paljon. Opinnäytetyöni tutustutti minut myös kyselyn tekoon ja toteuttamiseen. Matkan varrella eteen on tullut myös sellaisia asioita, jotka mahdollisesti seuraavalla kerralla tekisin toisin. Esimerkiksi aikataulujen tarkempi suunnittelu ja toteuttaminen voisivat helpottaa kokonaisuuden eteenpäin vientiä. Kyselyiden avulla saamiani vastauksia käsitellessäni olen myös pohtinut, kysymysten muotoilua, miten olisin voinut saada vielä paremmin vastauksia juuri niihin aiheisiin joihin halusin tai olisiko pitänyt osata kysyä vielä jotain muuta. Mahdollista seuraavaa kyselyä toteuttaessani osaan myös ehkä paremmin ottaa huomioon aineiston jatkokäsittelyn jo kyselyn laadintavaiheessa. Opinnäytetyöhön liittyvä opettavainen prosessi olisi varmasti loputon. Jotain voisi aina tehdä toisin ja paremmin, mutta jossain vaiheessa työlle on osattava laittaa piste.

10 LOPUKSI

Perhevalmennuksen tavoitteena on valmistaa tulevia vanhempia vanhemmuuden vaativaa tehtävää varten. Mielestäni toiminnalla on merkittävä rooli sosiaalialan ennaltaehkäisevässä työssä. Vaikka perhevalmennuksella onkin Suomessa jo pitkät perinteet, tulee toimintaa kehittää jatkuvasti, jotta sillä voitaisiin vastata mahdollisimman tarkasti nyky-yhteiskunnan tarpeisiin. Toivon perhevalmennuksen saavan pysyvän sijan koko maassa, siten että kaikilla halukkailla olisi mahdollisuus päästä osalliseksi perhevalmennustoimintaan.

Vanhemmuus ei ala automaattisesti lapsen syntyessä, eikä siihen ole mahdollista valmistautua täysin etukäteen. Lapsen syntyminen on valtava elämän muutos, se on suuri muutos myös parisuhteelle ja usein ensimmäisen perhekriisin alku. (Hyvärinen 2007, 354; Pukkala 71.) Tämä suuri muutos on mielestäni panostamisen arvoinen asia. Lapsen syntyessä syntyy myös vanhemmat ja perhe. Lapsen hyvän elämän alkaminen on riippuvainen hänen vanhempi-

ensa ja perheensä voimavaroista, joten tukemalla tulevia vanhempia elämänmuutoksen kynnyksellä voidaan mahdollisesti vaikuttaa positiivisesti myös syntyvän lapsen hyvään elämään.

Asiantuntijoiden tarjoaman tiedon ja tuen lisäksi olennainen osa perhevalmennusta on vanhempien toisiltaan saama vertaistuki. Monissa tutkimuksissa on todettu vertaistuen olleen ensiarvoisen tärkeää vanhemmille lisäten voimavaroja, arjen hallintaa, iloa ja mielihyvää (Lastenneuvola lapsiperheiden tukena 2004, 113). Täten voidaan päätellä että perhevalmennuksen ryhmämuotoisella toteuttamisella on merkityksensä. Perhevalmennuksessa jaettava tieto sinänsä on tärkeää, mutta jos samat asiat käydään läpi yksilöllisesti äitiysneuvolan vastaanotolla, jää vanhemmuuden vertaistuki puuttumaan. Moniasiantuntijaisen perhevalmennuksen yhtenä tärkeänä tehtävänä olisi työryhmässä yhdessä pohtia, miten perhevalmennustoiminnassa voitaisiin mahdollistaa paremmin vanhempien keskinäinen vertaistuki.

LÄHTEET

- Arponen, A., Kihlman, E. & Välimäki, S. 2004. Matkalla moniammatillisuudesta moniasinatuntijuuteen. Teoksessa Haravalla kootut. Toim. M. Anttila & S. Rousu. Kerava: Suomen Kuntaliitto & Lastensuojelun Keskusliitto.
- Asen, E. 1995. Hyvässä ja pahassa – Perhe-elämän käsikirja. Helsinki: Gummerus.
- Dufva, E. & Koivisto, T. 2007. Pääkaupunkiseudun perhevalmennus vuonna 2015. Opinnäytetyö. Helsinki: Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia, sosiaali- ja terveysala.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2005. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 7. painos. Jyväskylä: Gummerus.
- Euramaa, K-I. 2001. Ryhmätoiminta Lapsiperhe – projektin perhetyössä. Kokemuksia ja näkemyksiä vertaisryhmistä. Mannerheimin Lastensuojeluliitto.
- Haapio, S. 2006. Synnytysvalmennus sairaalassa. Pro gradu -tutkimus. Tampere: Tampereen yliopisto, hoitotieteen laitos.
- Helminen, M. & Iso-Heiniemi, M. 1999. Vanhemmuuden roolikartta. Käyttäjän opas. Helsinki: Suomen Kuntaliiton painatuskeskus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Hyvärinen, S. 2007. Vanhemmuus ja parisuhde pikkulapsiperheessä. Teoksessa Neuvolatyön käsikirja. Toim. A. Armanto & P. Koistinen. Helsinki: Tammi.
- Hämäläinen, P. 1994. Toinen, uudistettu ja laajennettu painos. Hyvän perhe-elämän tunnusmerkit. Perhe, pahin ja paras. Jyväskylä: Gummerus.
- Isoherranen, K. 2005. Moniammatillinen yhteistyö. Vantaa: WSOY.
- Isoherranen, K. 2008a. Yhteistyön uusi haaste – Moniammatillinen yhteistyö. Teoksessa Enemmän yhdessä – moniammatillinen yhteistyö. K. Isoherranen, L. Rekola & R. Nurminen. Helsinki: WSOY.
- Isoherranen, K. 2008b. Moniammatillinen toiminta ryhmäilmiönä. Teoksessa Enemmän yhdessä – moniammatillinen yhteistyö. K. Isoherranen, L. Rekola & R. Nurminen. Helsinki: WSOY.
- Jallinoja, R. 2000. Perheen aika. Keuruu: Otava.
- Jokinen, K. & Malin, M-L. 2000. Ikä, kansalaistoiminta ja verkostot. Teoksessa Verkostot ja vertaiset. Toim. M-L. Malin. Helsinki: Kuntoutuksen edistämisyhdistys ry.
- Jyväskylän seudun Perhe -hanke. 2008a. Perhevalmennus 2008. Perhevalmennuskansio.

Jyväskylän seudun Perhe-hanke. 2008b. Jyväskylän seudun Perhe -hankkeen sivusto. Perhevalmennuksen kehittäminen. Viitattu 14.3. 2009.
<http://jyvaskylanseutu.fi> . Jyväskylän seudun Perhe -hanke. Hankkeen toimitam muodot. Perhevalmennuksen kehittäminen.

Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2007. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. Helsinki: Edita.

Kalland, M. 2007. Perhe tämän päivän yhteiskunnassa. Teoksessa Neuvolatyön käsikirja. Toim. A. Armanto & P. Koistinen. Helsinki: Tammi.

Kangaspunta, R. & Värri, M. 2007. Hyvinvointineuvola-toimintamalli. Teoksessa Neuvolatyön käsikirja. Toim. A. Armanto & P. Koistinen. Helsinki: Tammi.

Kaukkila, V. & Lehtonen, E. 2008. Ryhmästä enemmän. Käsikirja ryhmäohjaajan taitoja tarvitsevalla. SMS- Tuotanto Oy.

Kemppainen, J. 2008. Lapsiperheiden palveluiden kehittämisen tausta. Teoksessa Kutsu kumppanuuteen – Eväitä arkeen. Jyväskylän kaupungin raportit 2008. Jyväskylän seudun Perhe –hankkeen loppuraportti 2008. Toim. J. Kemppainen. Jyväskylä.

Koistinen, P. 2007. Asiakkaan ja ryhmän ohjaaminen neuvolassa. Teoksessa Neuvolatyön käsikirja. Toim. A. Armanto & P. Koistinen. Helsinki: Tammi.

Korpela, T. 2008. Perheen tukeminen vanhemmuuden alkaessa. Teoksessa Kutsu kumppanuuteen – Eväitä arkeen. Jyväskylän kaupungin raportit 2008. Jyväskylän seudun Perhe –hankkeen loppuraportti 2008. Toim. J. Kemppainen. Jyväskylä.

Koski, P. 2007. Monikulttuurinen perhevalmennus. Helsinki: Edita.

Lastenneuvola lapsiperheiden tukena. Opas työntekijöille. 2004. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita: 2004, 14.

Mahkonen, S. 1998. Parisuhde ja vanhemmuus. Perheoikeudellinen tutkimus. Jyväskylä: Gummerus.

Malin, M-L. 2000. Vertaisryhmä elinvoimaa kasvattamassa. Teoksessa Verkostot ja vertaiset. Toim. M-L. Malin. Helsinki: Kuntoutuksen edistämisyhdistys ry.

Martikainen, M. & Suomi, A. 2005. Kumppanuus ja moniasiantuntijuus erityispäivähoidon kehittämiskohteina. Teoksessa Kumppanuus ja moniasiantuntijuus erityispäivähoidon kehittämiskohteina. Toim. P. Korkalainen. Jyväskylä: Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus.

Meille tulee vauva. Opas vauvan odotukseen ja hoitoon. 2006. Stakes. Helsinki: Erikoispaino Oy.

Metsämuuronen, J. 2000. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Metodologia – sarja 4. Helsinki: International Methelp Ky.

Nurminen, R. 2008. Erilaisia näkökulmia moniammatilliseen yhteistyöhön. Teoksessa Enemmän yhdessä – moniammatillinen yhteistyö. K. Isoherranen, L. Rekola & R. Nurminen. Helsinki: WSOY.

Paajanen, P. 2005. Perhebarometri 2005. Eri teitä vanhemmuuteen – Kaksikymppisenä ja kolmekymppisenä lapsen saaneiden näkemyksiä perheellistymisestä ja vanhemmuudesta. Väestön tutkimuslaitos. Katsauksia E 21/2005. Väestöliitto. Vammalan Kirjapaino Oy.

Paajanen, P. 2003. Perhebarometri 2003. Parisuhde koetuksella – Käsitteitä parisuhteesta ja sen purkautumisesta. Väestön tutkimuslaitos. Katsauksia E 17/2003. Väestöliitto. Vammalan Kirjapaino Oy.

Paavilainen, R. 2007. Perhe neuvolassa. Teoksessa Neuvolatyön käsikirja. Toim. A. Armanto & P. Koistinen. Helsinki: Tammi.

Parisuhdevihkonen vekaraperheen vanhemmille. 2005. Väestöliitto.

Pennington, D. 2005. Pienryhmän sosiaalipsykologia. Helsinki: Gaudeamus.

Pietilä-Hella, R. & Viinikka, A. 2006. Kumppanuus kannattaa. Verkostot voimavarana uudessa perhevalmennuksessa. Raportti Espoon kaupungin ja Diakonia-ammattikorkeakoulun kumppanuushankkeesta. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Pukkala, T. 2007. Pitkän parisuhteen salaisuus. Keuruu: Otava.

Rasila, M. & Pitkonen, M. 2009. Hyvä ryhmä, toimiva tiimi. Helsinki: Heuristica.

Seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistäminen. 2007. Toimintaohjelma 2007 – 2011. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Siltala, P. 2003. Varhainen vuorovaikutus kokemuksen ja tutkimuksen valossa. Teoksessa Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Toim. P. Niemelä, P. Siltala & T. Tamminen. Juva: WSOY.

Sinkkonen, J. 2003. Lapsen varhainen isäsuhte. Teoksessa Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Toim. P. Niemelä, P. Siltala & T. Tamminen. Juva: WSOY.

Sinkkonen, M. 2001. Äidiksi lapselleni. Jyväskylä: Gummerus.

Taskinen, S. 1994. Perhe muuttuvassa maailmassa. Teoksessa Perhe. Toim. P. Linna. Tampere: Tampereen yliopisto, 3 - 6.

Tiivistelmä perhevalmennuksen kehittämisestä. 2006. Helsingin kaupunki, Lapaset Perheverkosto.

Tilastokeskus. 2009. Tilastokeskuksen sivusto. Perheet. Viitattu 15.11.2009. [Http://www.stat.fi](http://www.stat.fi), Väestö, Perheet.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Tammi.

Valli, R. 2001. Kyselylomaketutkimus. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Toim. J. Aaltola & R. Valli. Jyväskylä: PS - kustannus.

Vehkalahti, K. 2008. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Helsinki: Tammi.

Vehviläinen – Julkunen. 1994. Miksi kehittää perhevalmennusta? Teoksessa Synnytys- ja perhevalmennuksen kehittäminen moniammatillisena yhteistyönä. Kuopion läänin projektin väliraportti. Kuopio: Kuopion yliopisto, hoitotieteen laitos.

Viljamaa, M-L.2003. Neuvola tänään ja huomenna. Vanhemmuuden tukeminen, perhekeskeisyys ja vertaistuki. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopisto.

Övretveit, J. 1995. Moniammatillisen yhteistyön opas. Helsinki: Sairaanhoidtajien koulutussäätiö.

LIITTEET

Liite 1. Kyselylomake

1. Ammattinimekkeenne ja työkokemusvuodet, sekä työn kuvanne perhevalmennustyöryhmässä?

2. Millaiset ennako-odotukset teillä oli moniammatillista/monitoimijaista perhevalmennusta kohtaan toiminnan alkaessa? Millaisin ajatuksin lähditte mukaan toteuttamaan perhevalmennusta yhdessä muiden asiantuntijoiden kanssa?

3. Keiden kanssa olette tehneet monitoimijaista yhteistyötä? Mainitkaa ammattinimikkeet?

4. Nyt, oltuanne mukana perhevalmennuksessa, miten koette moniammatillisuuden/monitoimijaisuuden toteutuneen käytännössä? Miten käsityksenne yhteistyöstä on mukanaolon myötä muuttunut?

5. Koetteko moniammatillisen/monitoimijaisen yhteistyön toimivaksi nykyisellään? Miksi? Pitäisikö ryhmässä olla mielestänne lisäksi muiden ammattikuntien edustajia? Mitä he voisivat tuoda lisää valmennukseen?

6. Mitä moniammatillisessa/monitoimijaisessa perhevalmennustyöryhmässä mukanaolo on teiltä vaatinut? Entä mitä olette itse saaneet toiminnasta?

7. Mikä työryhmässä toimimisessa on ollut motivoivaa? Mikä ei motivoivaa?

8. Tunnetteko olevanne kiinteä osa työryhmää? Ympyröi vaihtoehto

KYLLÄ EI

9. Millaisena koette oman roolinne moniammatillisessa/monitoimijaisessa perhevalmennusryhmässä?

10. Oletteko saaneet moniammatilliselta/monitoimijaiselta työryhmältä tukea omaan työhönne ja sen toteuttamiseen ja kehittämiseen? Jos, niin millaista tukea?

11. Onko ryhmän toimijoilla mielestänne riittävästi yhteistä aikaa toiminnan suunnitteluun ja arviointiin?
Ympyröi vaihtoehto

KYLLÄ EI

12. Koetteko ryhmäytymisen toimijoiden välillä onnistuneen? Ympyröi vaihtoehto

KYLLÄ EI

13. Millainen ilmapiiri työryhmässänne mielestänne vallitsi? Oliko työryhmäläisten välillä luottamusta ja koitteko ryhmäläisten olevan motivoituneita , kiinnostuneita ja sitoutuneita ryhmän toimintaan?

14. Mitä asioita koette tärkeiksi moniammatillisen/monitoimijaisen yhteistyön mahdollisimman hyvän ja antoisan toteutumisen kannalta?

Toteutuivatko nämä asiat perhevalmennustyöryhmänne toiminnassa? Miten? Miksi?

15. Miten nykyisessä perhevalmennusmallissa on mielestänne huomioitu perheiden erilaiset tarpeet? Miten parantaisitte toiminnan asiakaslähtöisyyttä?

Liite 2. Saatekirje

Jyväskylässä 5.6.2009

Hyvä monitoimijaisen perhevalmennustyöryhmän jäsen!

Opiskelen Jyväskylän ammattikorkeakoulussa Sosionomiksi, ja olen valmistumassa piakkoin. Teen opinnäytetyötäni Tikkakoskella vuonna 2008 alkaneesta moniammatillisesta/monitoimijaisesta perhevalmennuksesta. Opinnäytetyössäni on tarkoitus käsitellä toiminnassa mukana olleiden ammattihenkilöiden ja muiden toimijoiden kokemuksia ja näkemyksiä eri ammattikuntien välisestä yhteistyöstä perhevalmennustoiminnassa.

Pyydän Teitä ystävällisesti täyttämään ohessa lähettämäni kyselylomakkeen ja palauttamaan sen mukana tullessa palautuskuoressa **18.6.2009** mennessä. Kyselyyn voitte vastata nimettömänä. Antamanne tiedot käsitellään luottamuksellisesti. Oma näkemyksenne on erittäin tärkeä toiminnan ja toimintaedellytysten kehittämisen kannalta!

Kysely koostuu viidestätoista monitoimijaista yhteistyötä koskevasta kysymyksestä. Kysymykset ovat avoimia kysymyksiä lukuun ottamatta kysymyksiä 8, 11 ja 12, joihin vastataan valitsemalla vaihtoehdoista kyllä tai ei. Avoimiin kysymyksiin on varattu vastaustilaa kunkin kysymyksen alle, mutta voitte tarvittaessa jatkaa vastauksia kääntöpuolelle. Kysymyksiin vastataan koskien koko sitä aikaa minä olette olleet mukana monitoimijaisen perhevalmennustyöryhmän toiminnassa.

Opinnäytetyötäni ohjaa Jyväskylän ammattikorkeakoulussa Lehtori Marjut Katajavuori-Vartiainen. Aiheen opinnäytetyöhöni olen saanut Jyväskylän seudulla toimineelta Perhe-hankeelta, jonka kautta työtäni ohjaa terveydenhoitaja Tuula Korpela, häneltä myös sain yhteystietonne. Osoitetietojanne käytetään ainoastaan tutkimustarkoituksessa, eivätkä henkilötietonne tule ilmi tutkimustuloksissa. Numeroin palautuskuoret mahdollisia jatkotoimenpiteitä varten. Mikäli teillä on kysyttävää aiheeseen liittyen, voitte ottaa yhteyttä allekirjoittaneeseen.

Kiitos jo etukäteen yhteistyöstänne!

Vastauksianne odotellen,

Sosionomi opiskelija
Mira Pentinmäki
xxx xxx xxxx
mira.pentinmaki.sso@jamk.fi